

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет соціальних наук та соціальних технологій
Кафедра зв'язків з громадськістю

Магістерська робота
освітній ступінь — магістр

на тему: **«ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОГО ПОЗИЦІОНУВАННЯ
УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ»**

Виконала: студентка 2-го року навчання,
Спеціальності 061. Журналістика
Освітня програма: Зв'язки з громадськістю
Устенко Анна Вікторівна
Керівник: Королько В.Г.,
професор, доктор філософських наук
Рецензент: Степаненко В.П.,
доктор соціологічних наук, провідний
науковий співробітник Інституту соціології
НАН України
Магістерська робота захищена з оцінкою __
Секретар ЕК _____
«__» _____ 2024 р.

Київ — 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	10
1.1. Особливості впливу сучасних інформаційно-комунікаційних засобів і структур на громадськість	10
1.2. Огляд досліджень ставлення міжнародної громадськості до України в умовах гібридної та повномасштабної воєн	14
1.3. Оцінка особливостей формування нового образу України. Результати аналітики та емпіричних спостережень	20
Висновки до першого розділу	24
РОЗДІЛ 2. ПРОБЛЕМАТИКА РОЗВИТКУ НОВОГО МІЖНАРОДНОГО ПОЗИЦІОНУВАННЯ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ (з 2013 до 2023 рр.)	26
2.1. Загальні аспекти самоідентифікації Незалежної України та особливості міждержавних відносин із російською федерацією	26
2.2. Пабліцитна складова Помаранчевої революції та її міжнародна оцінка	31
2.3. Роль Революції Гідності у контексті трансформації міжнародного образу України	34
2.4. Пошук нових підходів до глобальної популяризації сучасного бренду України в умовах повномасштабної війни	38
Висновки до другого розділу	42
РОЗДІЛ 3. ЯКІСНИЙ АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО ПОЗИЦІОНУВАННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ росії	44
3.1. Обличчя ворога: уявлення про агресора у контексті формування ефективних інформаційних механізмів протистояння російській пропаганді	44

3.2. Зростання значення проблематики сприйняття України у світі (2022–2023 роки)	49
3.3. Особливості повоєнної комунікації: потреби впровадження ефективної інформаційної політики та роль ООН	55
Висновки до третього розділу	59
ВИСНОВКИ	62
Список використаних джерел та літератури	67
ДОДАТКИ.....	73
Додаток А.....	73
Додаток Б. Експертне нарративне інтерв'ю №1: Сергій Кислиця	78
Додаток В. Експертне нарративне інтерв'ю №2: Володимир Горбач.....	83
Додаток Г. Експертне нарративне інтерв'ю №3: Інна Хоменська	91
Додаток Д. Експертне нарративне інтерв'ю №4: Дмитро Разумков	96
Додаток Е. Експертне нарративне інтерв'ю №5: Тетяна Бойко	101
Додаток Є. Тези виступу Андрія Єрмака на Другому Міжнародному Саміті міст і регіонів	108

ВСТУП

Актуальність дослідження особливостей міжнародного позиціонування України в умовах повномасштабної російської збройної агресії зумовлена низкою суспільно-політичних факторів. Визначення основних передумов та чинників, які сприяли безпрецедентній позитивній зміні ставлення західних суспільств і водночас ключових союзницьких держав, що відбулося під впливом розгортання російсько-української війни у 2022 році, дозволить оцінити ефективність державної інформаційної політики та публічної дипломатії та виокремити ключові підходи до подальшої реалізації іміджевого потенціалу України.

З огляду на розвиток подій та спираючись на релевантну документальну базу (Постанову Верховної Ради України «Про Основні напрями зовнішньої політики України»; Стратегію Українського інституту на 2020-2024 роки; Комунікаційну стратегію Міністерства закордонних справ України 2021-2025; Стратегію публічної дипломатії Міністерства закордонних справ 2021-2025; Стратегію зовнішньополітичної діяльності України від 2021 року; Стратегію комунікації з питань європейської інтеграції України на період до 2026 року) та низку соціологічних досліджень, можна констатувати, що вже у перший рік повномасштабного вторгнення, зацікавленість міжнародних аудиторій до подій в Україні зазнала певного спаду [1].

Потенційна динаміка до зниження глобального інтересу, а відтак, й рівня поінформованості щодо російської війни проти України, пов'язана із загрозою екзистенційного характеру. «Важливо щоби весь світ і світові лідери <...> відчували підтримку від суспільств», — зазначив Керівник Офісу Президента Андрій Єрмак під час виступу на Другому Міжнародному Саміті міст і регіонів. Відтак, увага закордонних аудиторій має вагомий потенціал у контексті формування політики окремих держав, а отже, безпосередньо пов'язана з проблематикою позиціонування України.

Отже, **сутність дослідницької проблеми** полягає у протиріччі між, з одного боку, змістом напрацьованих у науковій літературі зі зв'язків з громадськістю загальних концепцій іміджу, у тому числі в умовах кризових ситуацій, а з іншого, — наявністю природного відставання систематизованого наукового аналізу й узагальнення питань формування та піднесення іміджу країни в умовах новітніх гібридних воєнно-політичних конфліктів, при повсюдному розвитку мобільних медіа, як новітнього виклику перед дослідниками сучасних соціальних і політичних процесів міжнародного рівня.

Рівень наукової розробки теми. Це дослідження спирається на теоретико-методологічні розробки проблем іміджу соціальних і політичних суб'єктів. Теоретичну базу дослідження склали, насамперед, наукові праці в яких розкривається сутність, типологія, динаміка розвитку зв'язків з громадськістю як соціального інституту, питання ролі іміджу й репутації як нематеріальних цінностей, що мають високу політичну вагу.

Це, зокрема, роботи таких дослідників, як С. Катліп, А.Сентер, Г.Брум, Ф.Котлер, Ч. Фомбран, Е.Гріффін, В.Ріндова, Дж.Далтон, Дж.Девіс, М.Кагілл, Дж.Груніг, П. Лазарсфельд, Б. Берельсон та Х. Годет-Ерскін та ін.

Серед українських вчених, які зробили вагомий внесок у дослідження технологій зв'язків з громадськістю (зокрема щодо питань ролі та значення іміджу й репутаційного менеджменту міжнародного масштабу в умовах війни та політико-психологічного протистояння), слід назвати В. Королька, Г. Почепцова, В. Бебика, В. Крутька, А. Мойсеєва, Є. Тихомирову, О. Шевченко, Б. Гончара, А. Черній та ін.

Необхідність дослідження визначеного питання обумовлена, також, й іншими аспектами некомунікаційного спрямування. Так, фактор ресурсного забезпечення (адже сьогодні зовнішнє фінансування складає більше ніж половину бюджету України), а також тривалий характер протистояння російській гібридній агресії актуалізує потребу довгострокового стратегічного планування. Тому в найближчі роки, перед інститутами державного управління,

питання ефективного використання набутого публіцитного капіталу, стоятиме особливо гостро.

Об’єкт дослідження — соціополітична реальність, як середовище функціонування комунікаційних аспектів повномасштабної російсько-української війни.

Предмет дослідження — міжнародне позиціонування України як держави, яка перебуває у стані оборонної війни.

Метою дослідження є визначення ефективних інструментів забезпечення зовнішньої комунікаційної політики, спрямованої на зміцнення позиціонування України як стабільного демократичного актора на міжнародній арені.

Робота звертається до ідентифікації ключових аспектів, які впродовж періоду державної незалежності зумовлювали позитивні зміни сприйняття України серед міжнародної громадськості, та, зокрема, до визначення головних чинників формування публіцитного капіталу України після 2022 року, вже в умовах повномасштабної російської війни.

Реалізація мети магістерської дипломної роботи зумовила наведені **завдання:**

- визначити методологічне підґрунтя для даного дослідження, виокремити емпіричний та теоретичний рівні;
- обґрунтувати проблематику формування державного іміджу в умовах окремих внутрішніх суспільно-політичних трансформаційних процесів (Помаранчевої революції, Революції гідності, гібридної військової агресії російської федерації та повномасштабної війни);
- оцінити зусилля уряду України, зокрема діяльність Міністерства закордонних справ щодо розвитку міжнародного позиціонування держави з 2014 року й до сьогодні (2024 рік);
- опрацювати перелік вторинних джерел, а саме: аналітичних звітів, соціологічних досліджень, наукових робіт щодо різномірних аспектів російсько-української війни, які беруть до уваги комунікаційну складову

процесу протистояння військовій агресії, зокрема Звіт про сприйняття України у світі 2022 та 2023 років, підготовлений громадською організацією BRAND UKRAINE;

- проаналізувати новинні матеріали (репортажі, інтерв'ю, статті та публікації в медіа) як первинні та вторинні джерела інформації;

- визначити особливості сприйняття України серед різних міжнародних аудиторій в умовах повномасштабної російсько-української війни на основі результатів опитувань та досліджень громадської думки;

- здійснити експертні наративні інтерв'ю щодо особливостей міжнародного позиціонування України в умовах війни та перспектив повоєнної трансформації іміджу держави;

Повний перелік респондентів налічує п'ять експертів із різних галузей, дотичних до сфери комунікацій, дипломатії та державної політики України, серед них:

Сергій Кислиця, український політичний діяч, кар'єрний дипломат та постійний представник України при Організації Об'єднаних Націй;

Володимир Горбач, виконавчий директор Інституту трансформації Північної Євразії, політичний аналітик Інституту Євро-Атлантичного співробітництва, експерт з питань зовнішньої та внутрішньої політики України;

Інна Хоменська, кандидатка філологічних наук, очільниця дирекції «Медіацентр» Державного підприємства «Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв»;

Дмитро Разумков, український політик та державний діяч, колишній політичний технолог, голова міжфракційного об'єднання «Розумна політика», народний депутат України IX скликання, Голова Верховної Ради IX скликання (з 29 серпня 2019 до 7 жовтня 2021 рр.);

Тетяна Бойко, колишній директор Департаменту комунікацій Національної служби здоров'я України (НСЗУ), власниця Агенції стратегічних комунікацій.

У роботі також використані тези виступу керівника Офісу Президента України — **Андрія Єрмака** на панельній сесії, присвяченій українській формулі миру Другого Міжнародного Саміту міст та регіонів, що відбувся в місті Києві 9 травня 2024 року.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період від проголошення незалежності України, анексії Криму, розгортання війни на сході України до сьогодні; окрема увага спрямована на оцінку суспільно-політичного контексту після початку повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну 24 лютого 2022 року, та введення в дію Указу Президента України № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», як особливого правового режиму, який передбачає можливість обмеження конституційних прав та свобод громадян, зокрема Статті 34 Конституції України, що гарантує право на свободу слова та вільне вираження поглядів та переконань.

Наукова новизна магістерської роботи обумовлена фактом дослідження безпрецедентності загрози та кризовим характером викликів, які постали перед українським суспільством з часу розгортання повномасштабної війни. Ескалація збройної агресії російської федерації актуалізувала потребу до вироблення комунікаційних підходів для підсилення позитивного міжнародного позиціонування держави, а тому зумовила науковий інтерес до оцінки ефективності застосування інформаційних технологій у даному контексті.

Практична значимість роботи. Висновки щодо особливостей позиціонування України у міжнародному суспільно-політичному контексті, які обґрунтовані у даному дослідженні, можуть бути корисні для комунікаційних стратегій певних профільних органів державної влади в Україні, зокрема Міністерства закордонних справ, та бути практично застосовані в процесі роботи за окремими напрямками публічної дипломатії.

Структура роботи та її загальний обсяг. Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра містить вступ, три розділи, до кожного з яких наведені висновки, десять підрозділів, висновки, список використаних

джерел та літератури, а також додатки, де подані транскрипції інтерв'ю експертів та інші довідкові матеріали і документи.

Звертаємо увагу на обґрунтоване фактом повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну **рішення автора роботи та її наукового керівника, щодо написання з малої літери усіх понять та термінів, які пов'язані з державою-агресором**, зокрема назви держави-агресора в усіх її формах. Дане рішення не передбачає зміни авторських коментарів та цитат.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Особливості впливу сучасних інформаційно-комунікаційних засобів і структур на громадськість

Сьогодні проблематика міжнародного позиціонування держав та інших політичних інститутів є предметом широкого спектру наукових досліджень. У даному контексті доречно навести тезу дослідника Грега Міллса: «Як держави більше не містять у собі та не презентують нації у межах кордонів, так і уряди більше не є єдиними арбітрами політики і міжнародних відносин. Революція у мас-медіа та засобах комунікації розширила коло недержавних акторів, які володіють впливом на міжнародній арені, тим самим розширюючи масштаб проблем для сучасної дипломатії» (переклад В. Королька) [2, ст. 25].

Стратегічна потреба розвитку державного іміджу, тобто переліку проєктованих назовні образів та повідомлень щодо нематеріальних надбань, культурних цінностей, рівня політичної стабільності, економічного розвитку, ефективності державних інститутів, може бути обґрунтованою динамікою розвитку глобалізаційних та «медіатизаційних» («mediatization») процесів [3, ст. 17]. Водночас, досягнення визначених цілей державного позиціонування у міжнародному контексті потребує неконвенційних зусиль. Проблематика розвитку публіцитного капіталу держав хоч і є предметом великої кількості академічних напрацювань, на практиці, повсякчас набуває особливих, унікальних рис, притаманних лише окремо визначеному контексту.

Аналізуючи особливості позиціонування України на міжнародній арені від моменту проголошення державної незалежності й до початку повномасштабної російсько-української війни, слід приділити особливу увагу питанню розвитку інформаційних структур, серед яких можна виокремити такі: традиційні медіа, новітні інструменти комунікації, зокрема, соціальні мережі. Так, доречно навести тезу: «російське повномасштабне вторгнення в Україну

продемонструвало, як соціальні медіа змінюють спосіб хронологізування, переживання та розуміння війни» [4].

Загальноприйнятою є думка, що у демократичних суспільствах населення, громадяни держави виступають основоположним джерелом внутрішньої політичної влади. Саме тому, у контексті даного міркування, так важливо наділити увагою особливості розвитку сучасних медіа та засобів масової інформації, які повсякчас виконують важливу функцію посередництва у складній системі глобальних суспільно-політичних процесів — проєктують інформаційний порядок денний на свою аудиторію.

Звернення до ґрунтовних академічних напрацювань, пов'язаних із досліджуваною тематикою, допомагає систематизувати уявлення про основні принципи сучасної взаємодії аудиторій з різноманітними медіа. Прагнення до змістовної оцінки глобального політичного простору сьогодення, а також, виокремлення ключових чинників впливу на суспільно-політичні процеси є фундаментальною складовою низки соціальних та економічних дисциплін.

Зокрема соціологія, соціальна психологія, політологія, маркетинг, соціальна та культурна антропологія тощо, звертаються до питань розвитку суспільних зв'язків у широкій мережі міжнаціональних відносин. Детально питання впливу масмедіа на суспільну думку досліджували такі науковці: А. Бауман, П. Лазарсфельд, М. Маклюен, Т. ван Дейк, Д. Белл, Д. Мак-Квейл, К. Єсен, Е. Гофман та інші.

Попри вагомі концептуальні відмінності між категоріями нових та старих медіа, дослідження даної проблематики проходить через призму підходів до описування саме традиційних інформаційних систем [5]. Відтак, можна зауважити, що стан наукових розробок аналізу взаємодії аудиторій у площині інноваційних медіа постає концептуальною рамкою дослідження.

Усередині ХХ століття П. Лазарсфельд, Б. Берельсон та Х. Годет-Ерскін обґрунтували власні припущення щодо переваги персональних контактів над засобами масової інформації, розглядаючи дане питання у контексті визначення ефективних механізмів впливу на формування суспільної думки та на зміни

поведінки аудиторій. Висновок, обґрунтований емпіричними дослідженнями, підкреслює наведену тезу: «Інформація, що потрапляє до масмедіа, поширюється на маси через лідерів думок. Люди, що мають більший доступ до медіа та змістовне розуміння контексту, пояснюють та поширюють його на інших» [6].

У контексті досліджуваної проблематики доречно навести тезу, яку 24 квітня 2022 року виголосив президент В. Зеленський на конференції у Київському метрополітені. Під час виступу він згадав про три складові, які ще на початковій стадії війни сприяли успіху України. Він виокремив:

- внутрішнє об'єднання суспільства;
- зовнішньополітичне об'єднання антиросійської коаліції;
- об'єднання інформаційного простору, зокрема міжнародних засобів масової інформації.

Відповідна заява підтверджує аргумент, на який спирається дане дослідження та фактично підкреслює критичну важливість сталого зв'язку між політикою, медіа та громадянськими суспільствами. У даному контексті можна також навести наступні формулювання: «Журналістська практика міжнародних ЗМІ сприяла об'єднанню інформаційного простору на міжнародному рівні»; «Такі знахідки можуть посприяти розвитку державної інформаційної політики й оборони та інституалізації її певних аспектів» [7, с. 219–220].

У контексті розгляду питання позиціонування України у міжнародному середовищі важливо, також, окреслити особливість етимологічного значення поняття «image», тобто, образу. За визначенням Кембриджського словника згаданий термін є синонімічним до «ідеї» або «уявлення», а отже, він може бути заплановано сформованим у свідомості аудиторії у вигляді певного інформаційного продукту [8]. Особливої актуальності проблематика конструювання іміджу, тобто публічного «портрету» предмета чи явища, набуває у контексті масової комунікації, адже зумисний вплив на колективну свідомість може скеровувати суспільні реакції та, в окремих випадках, маніпулювати ними.

Зрештою, наукові напрацювання у галузі дослідження позиціонування держав на міжнародній арені актуалізують інтегральну складову стратегічного прагнення — фактичної «боротьби» за громадське схвалення. Так, будь-яка політія (аналог англійського терміну: «polity») потребує визнання власної легітимності. Відповідно саме це прагнення і визначає динаміку інституціоналізованих соціальних відносин у глобальному контексті, що на сучасному етапі світового розвитку поєднує не лише фактори фізичної військової сили й економічного потенціалу, але й значною мірою покладається на зв'язки з громадськістю [9, ст. 70].

1.2. Огляд досліджень ставлення міжнародної громадськості до України в умовах гібридної та повномасштабної воєн

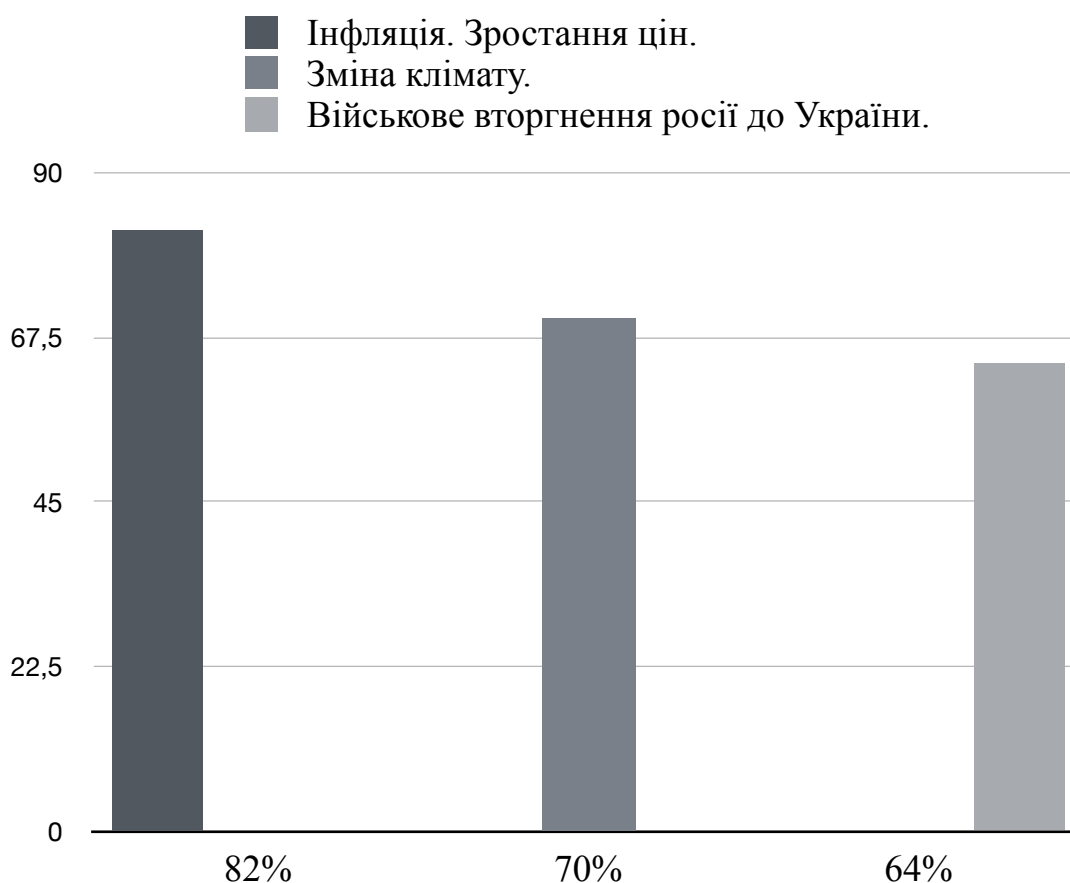
Проблематика міжнародного позиціонування України в умовах протистояння російській терористичній агресії безпосередньо пов'язана із питанням національної безпеки, а отже, є поняттям стратегічного характеру. Позиціонування України у міжнародному середовищі може здійснювати вагомий вплив на окремі аспекти не лише гуманітарного, але й військового ресурсного забезпечення задля ведення ефективної боротьби проти російської агресії, й саме тому, на даному етапі, має важливе політичне значення.

Водночас, варто зауважити, що для дослідження ставлення аудиторій різних регіонів до питань, пов'язаних із перспективами співпраці з Україною та її підтримки, ми можемо послуговуватись низкою досліджень провідних аналітичних центрів. Серед таких можна навести відповідні напрацювання маркетингової компанії «Ipsos», Кільського інституту світової економіки, американського інституту дослідження громадської думки «Gallup», французького дослідницького інституту «Ifop», «Eurobarometer» — серії опитувань громадської думки, які з 1973 року здійснюють за ініціатив Європейської комісії та інших інституцій у системі Європейського Союзу, дослідницької компанії «Leger» (Канада), незалежного австралійського аналітичного центру з досліджень міжнародних політичних, стратегічних та економічних питань «Lowy Institute», японського аналітичного центру «Genron NPO», глобального аналітичного центру «GLOBSEC» (щодо дослідження громадської думки в країнах Вишеградської групи) тощо.

Окремі дослідження порівнюють кількісні показники воєнної допомоги Україні, а також суспільну оцінку дій різних урядів даному контексті. Також, низка наведених опитувань звертає увагу на динаміку громадського ставлення до питань фінансування озброєння, проведення військових навчань на території інших країн, суспільних настроїв щодо українських біженців тощо. Водночас варто зауважити, що досить часто підкреслена увага до динаміки міжнародної

підтримки України постає відображенням більш широкого спектру внутрішніх політичних процесів окремих регіонів.

Згідно з результатами кількісного дослідження американського аналітичного центру Ipsos, динаміка підтримки України аудиторіями різних регіонів, попри незначні коливання з березня-квітня до листопада-грудня 2022 року, залишалася, переважно, стабільною. Зокрема, тематика про хід російської війни проти України тримала третю позицію у списку найбільш популярних. До того ж, серед опитуваних аудиторій, загальна кількість яких склала 28 країн, 64% респондентів заявили, що активно відслідковують події, пов'язані з російським вторгненням.

Графіка 1.1. Глобальна увага до вторгнення в Україну за даними опитування у 28 країнах міжнародної дослідницької компанії Ipsos (2022).

Водночас вже наприкінці 2023 року спостереження Кільського інституту світової економіки продемонстрували зменшення показника нової допомоги Україні до найнижчих позначок за останні 12 місяців [10]. Зокрема у згаданому звіті йдеться про значне скорочення чисельності донорів: станом на жовтень 2023 року із загальної кількості — сорока двох відстежуваних «контрибуторів», тобто країн та міжнародних об'єднань, лише близько половини надали новий пакет допомоги. До того ж, відповідні спостереження зазначеного періоду продемонстрували динаміку, за якої ключові партнери України (Сполучені Штати Америки та Європейський Союз), не вдавалися до збільшення власних зобов'язань щодо підтримки держави у контексті протистояння російській військовій терористичній агресії.

Варто зазначити, що динаміка до скорочення обсягів допомоги може свідчити про послаблення консолідованості міжнародної спільноти, зокрема населення країн політичного Заходу, а тому нести небезпеку стратегічного значення для України в умовах повномасштабної війни. Дане послаблення демонструють і результати нещодавнього опитування громадськості дванадцятьох країн ЄС, реалізованого міжнародним аналітичним центром — Європейською радою з міжнародних відносин (ECFR).

Результати дослідження ілюструють таку динаміку: лише 10% респондентів вважають, що Україна зможе перемогти росію шляхом застосування військової сили. Також, близько 37% переконані, що дане протистояння має бути завершено завдяки компромісному рішення [11]. Здебільшого, дану думку обстоювали респонденти з Угорщини (64%), Греції (59%) та Італії (52%).

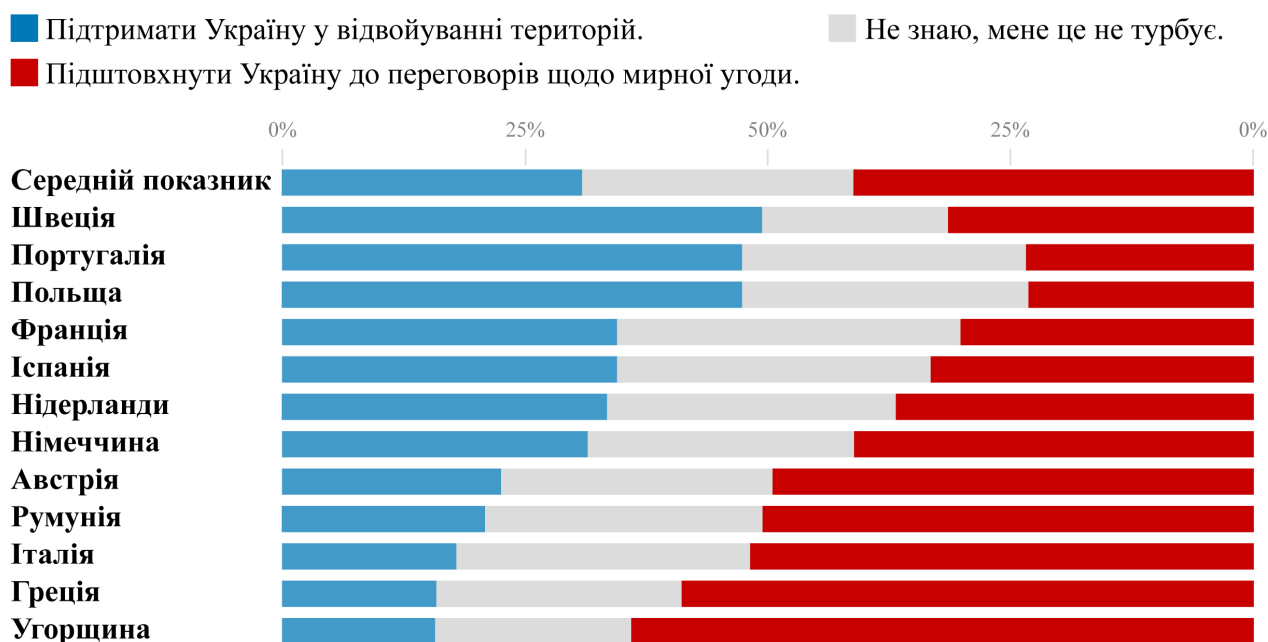
До того ж, ризик щодо потенційного зменшення ресурсної підтримки Сполучених Штатів Америки, на який вказує послаблення уваги до російсько-української війни серед американського електорату, зокрема прихильників Республіканської партії [12], актуалізує перед українським лідерством потребу не лише комунікаційного, але нагального стратегічного характеру —

забезпечити стале функціонування обороноздатності навіть за можливих обставин обмеженої підтримки ключового партнера.

«У рівнянні війни для України головною невідомою величиною, від якої беззаперечно залежить фінальний результат, є роль Сполучених Штатів Америки.» [13]. Тому вибори американського президента, заплановані на осінь 2024 року, а отже, ймовірність перемоги кандидата-республіканця Д. Трампа, постають важливим чинником, який підкреслює стратегічний характер нагальної комунікаційної потреби в залученні інтересу американської аудиторії до тем, пов'язаних з Україною.

Зокрема, у контексті зростання занепокоєння щодо зміни американського політичного лідера близько 40% опитаних у дослідженні Європейської ради з міжнародних відносин (ECFR) підкреслили, що ЄС слід буде збільшити свою підтримку, або зберегти її на поточному рівні [14].

Що робити Європі щодо війни Росії в Україні?

Графіка 1.2. «Що з наведеного найкраще відображає ваш погляд на те, що має робити Європа?» — результати опитування ECFR (2024).

Водночас 33% респондентів віддали б перевагу, щоби ЄС наслідував приклад Сполучених Штатів. Коментуючи результати наведеного опитування, директор Європейської ради з міжнародних відносин (ECFR) Марк Леонард наголосив: «Європейським лідерам доведеться змінити те, як вони говорять про війну» [11].

Зв'язок між нестабільністю динаміки постачання озброєння та неготовністю закордонних суспільств до допомоги у війні проти агресора підкреслив на щорічній конференції чинний Український президент В. Зеленський: «Питання у суспільстві, що вони не готові битися, і ви це бачите», — підкреслив Зеленський [15]. Задане міркування актуалізує нагальну потребу у впровадженні ефективних комунікаційних підходів, спрямованих на різні категорії громадськості, зокрема у державах так званого політичного Заходу.

Відтак суспільства тих країн, котрі ще від початку повномасштабного російського вторгнення були серед ключових постачальників воєнної та фінансової допомоги (зокрема, держави ЄС, Велика Британія, Японія, Норвегія тощо), потребують підкресленої уваги у контексті реалізації Україною своєї зовнішньої політичної діяльності та публічної дипломатії. Така інформаційна діяльність може бути реалізована шляхом впровадження ініціатив, зосереджених на окремих регіонах та спрямованих на комунікаційне залучення різних груп населення.

«Більш ніж слова, більш ніж російська пропаганда, працює суспільна думка, працює думка журналістів, працює думка лідерів думок, працює думка лідерів громад», — зазначив Керівник Офісу Президента Андрій Єрмак у травні 2024 року [16]. Варто зазначити, що прямі заяви політичного лідерства можуть бути ефективним інструментом досягнення конкретних комунікаційних цілей, про це, зокрема, свідчить український досвід в умовах російської війни.

У контексті досліджуваної проблематики доречно згадати про звернення В. Зеленського у березні 2024 року до «європейців, які не підтримують Україну». «Почуйте нас: ця людина (путін — *Ред.*) прийшла до нас, і стріляє по нас, і вбиває нас, і вона буде те саме робити на інших територіях. Він не

задовільниться тим, що у нього зараз в Україні», — наголосив президент України [17]. Практична ефективність такої комунікації у форматі «лідер-громадськість» та її вплив на поведінку аудиторії широко обґрунтована низкою наукових напрацювань.

Так, ефективність прямих звернень до окремих національних аудиторій підкреслюють Н. Талавіра та С. Потапенко: «Національні прототипи зрозумілі й доступні, перегукуються з цінностями, установками та переконаннями адресатів. <...> Володимир Зеленський звертається до національних прототипів цільових аудиторій, які репрезентують події чи культурні явища, пов'язані з поточним становищем України. <...> Найбільш ефективним є пряме звернення до прототипів на глобальному чи національному рівнях світогляду слухачів», обґрунтовано у дослідженні [18].

1.3. Оцінка особливостей формування нового образу України.

Результати аналітики та емпіричних спостережень

У світі глобалізованих комунікацій процес формування міжнаціональних діалогів складно оцінити без окремої уваги до ролі інституціоналізованих осередків поширення культурного знання. У контексті дослідження Української проблематики, з-поміж інших стратегічних спрямувань роботи Міністерства закордонних справ України, особливої уваги потребує виокремлення аспектів інформаційної діяльності державних установ, серед яких варто згадати про, створений 2018 року, Український інститут.

У звіті про діяльність інституту, у контексті відповідності очікуванням міжнародних аудиторій у восьми фокусних країнах (Великій Британії, Франції, Німеччині, Польщі, Угорщині, Туреччині, Сполучених Штатах Америки та Японії) наведені експертні оцінки та висновки щодо зусиль культурної дипломатії у 2018-2021 роках. Кожне з досліджень, які розділені по країнах, опубліковане на сайті Українського Інституту. У контексті розгляду даного питання важливо навести лише перелік висновків, які часто перетинаються у наведених публікаціях:

- політичні асоціації з сучасною Україною переважають над культурними; до того ж культурні ініціативи повсякчас мають спорадичний, аніж регулярний характер;
- у контексті асоціацій з Україною панує «політизація» сприйняття через призму кризи, війни, корупції та нестабільності, що домінують над іншими темами в інформаційному просторі;
- у загальному сприйнятті, уявлення про Україну часто є сформованим фактором радянського минулого та історичного зв'язку з російським контекстом.

Стратегія Українського інституту на 2020-2024 роки підкреслює програмний характер зусиль щодо розвитку ефективного національного бренду, як інструменту глобальної комунікації. Однак тривала відсутність

консолідованої державної політики та системних підходів до вимірювання зовнішніх репутаційних та іміджевих показників значно ускладнює процес послідовного планування. Ця проблематика знаходить особливе вираження у контексті повномасштабної війни, адже військове протистояння виснажує ресурси та значною мірою впливає на ефективність інституційного розвитку.

«В Україні, на жаль, інституційна спроможність, вона залежить не від назви інституції, вона залежить від того, хто її очолює, який лідер цієї інституції. У нас дуже все «персоноцентрично» або «людиноцентрично», у нас завжди все зав'язано на людині. Тобто ти можеш бути міністром чого завгодно, але якщо ти достатньо харизматичний, можеш спілкуватися на різні теми, ти можеш суттєво впливати на різні речі, навіть якщо твоя інституція цим, безпосередньо, не мала би займатись. У нас воно так, на жаль, працює. <...>

Коли ми будемо частиною Євросоюзу, цьому буде більше приділено уваги. Але, на жаль, зараз інституційну спроможність державних інституцій ніхто не будує. <...> в Україні більшість інституцій — це не сталий режим управління, і не сталі бізнес-процеси, не сталі процедури. <...>

Напевно що Міністерства закордонних справ це в меншій мірі стосується, тому що вони регулюються іншими, дипломатичними правилами і речами, які не стосуються тільки України. А можливо, їм легше. Але, загалом, ситуація така. Немає межі досконалості, але чи заважає інституційна незрілість досягати ще більших успіхів? Заважає.» — аргументує Тетяна Бойко, директор Департаменту комунікацій Національної служби здоров'я України минулих років (НСЗУ) [19].

Водночас згаданий текст Стратегії Українського інституту містить важливий у контексті даного дослідження висновок: «Культурна дипломатія може зробити свій внесок у загальну мету, але не може компенсувати відсутність роботи з іншими елементами» [20]. Фактично, у Стратегії йдеться про те, що державні зусилля щодо розвитку та популяризації української культури закордоном є важливим, але невичерпним інструментом досягнення

визначених комунікаційних *цілей зміни установки* серед міжнародних аудиторій.

Подібне бачення цієї проблематики обґрунтувала посол Великої Британії в Україні (2019-2023 рр.) Дама Мелінда Сіммонс у серпні 2021 року на сесії «Україна очима іноземців» форуму «Україна 30». Щодо репрезентації держави у британських медіа в контексті підготовки до футбольного матчу між Україною та Англією на Євро-2020 посол поділилась власним спостереженням: «Скільки б позитивних картинок не показувала Україна, <...> дуже важко змінити загальний наратив. Я очікувала, що у британських медіа буде потік позитиву» [21]. Однак цього не відбулось, підкреслила дипломат; іншими словами, прояви культурної взаємодії на практиці, повсякчас не мають достатню спроможність для того, щоби змінити окремі негативні аспекти державного позиціонування.

Але водночас важливо підкреслити, що описана проблематика відбиває суспільно-політичний бік питання ще до початку повномасштабного російського вторгнення. Зініційовані державою програми щодо формування позитивного іміджу, які раніше мали здебільшого помірний вплив та провокували незначні позитивні зрушення щодо міжнародного позиціонування України, зазнали ґрунтовної трансформації після 24 лютого 2022 року.

Варто зазначити, що публічна дипломатична діяльність, спрямована на формування державного іміджу в умовах військового протистояння, стала чи не одним із ключових інструментів реалізації програми зовнішньої політики не лише у контексті протидії російській пропаганді та дестабілізаційним наративам, але й щодо консолідації міжнародної спільноти на підтримку України за низкою спрямувань: ресурсного, військового, гуманітарного забезпечення тощо.

«Про країну мають говорити одним голосом, і для цього існує Стратегія публічної дипломатії, аби об'єднати різних гравців і дати їм напрямки, які вони мають посилювати і розвивати», — зазначає кандидатка філологічних наук, директорка дирекції «Медіацентр» Державного підприємства «Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв» Інна Хоменська [22].

Щодо особливостей функціонування інституту публічної дипломатії в умовах повномасштабної війни І. Хоменська зазначає: «Інформування про культуру, про досягнення, про країну, формування позитивного іміджу, тобто все що виписано у Стратегії публічної дипломатії, яка була презентована до повномасштабного вторгнення, все відповідає дійсності.

Але, окрім іншого, тепер, публічна дипломатія набуває ще і мети — привернення уваги, наприклад, до захисту прав громадян на окупованих територіях, до бойкотування участі (росії – *Ред.*) у Олімпійських іграх, і це ціла була запущена інформаційна кампанія з картинками, з історією, з наповненням тощо. Також була «#FreeTheLeopards» Міністерства закордонних справ з креативними агенціями. Запустили цей тренд. Це все інструменти публічної дипломатії, які вже мають на меті зовсім інше спрямування» [22].

Висновки до першого розділу

Перша частина дослідження звертається до міркування про роль громадської думки та її концептуального значення в контексті держаного позиціонування, адже легітимність будь-якої політичної організації насамперед визначає суспільство. Водночас складна система сучасних міжнародних зв'язків налічує широке коло державних та недержавних акторів; серед недержавних гравців на світовій політичній арені можна виокремити міжурядові та неурядові організації, міжнародні об'єднання політичних партій, релігійні рухи, транснаціональні корпорації тощо.

Особливої уваги у контексті цієї роботи потребує дослідження ролі інформаційних структур та засобів масової інформації як важливих акторів глобальних політичних процесів. Можна зауважити, що медіа безпосередньо відповідають на запити власних аудиторій, а відтак виконують критично важливу функцію — з одного боку, з'єднують реципієнта та поширювані новини, з іншого — віддзеркалюють політичні процеси, надаючи їм контекст, формують зміст інформаційного порядку денного.

Проблематика позиціонування України в умовах повномасштабного протистояння агресії російської федерації неопосередковано пов'язана із питанням міждержавної консолідації, а відтак і громадського ставлення та позиції населення інших держав щодо дій внутрішніх політичних структур та їхніх представників. Відтак у першому розділі наведені результати низки досліджень провідних дослідницьких центрів щодо даного питання.

У порівнянні з результатами 2022 року ми можемо помітити передбачуване зниження рівня уваги міжнародної громадськості до теми російсько-української війни. Хоча зусилля публічної дипломатії та інших державних інститутів, спрямовані на консолідацію закордонних суспільств навколо питання підтримки України, приносять, із помірними коливаннями, бажані результати, важливо підкреслити наявність й іншої динаміки: уявлення про можливі наслідки

російсько-української війни, дедалі частіше, схильні набувати характеру невизначеності.

Щодо даного міркування варто навести авторське твердження: стабільність міжнародного позиціонування у контексті тривалої війни потребує не лише комплексної роботи державних структур, але й вагомій інституційній підтримки. Іншими словами, чим більше минатиме часу, доки триває війна, тим важче ставатиме утримання переконання міжнародної громадськості щодо необхідності безкомпромісної перемоги України, яка би включала повне звільнення всієї території у межах кордонів, якими вони були визначені на момент проголошення незалежності України у 1991 році — відповідно до Формули миру президента Зеленського.

Вагомим аспектом описаної проблематики є зміцнення інституційної спроможності. Якщо до початку повномасштабного вторгнення у контексті досягнення комунікаційних цілей публічна та культурна дипломатія зумовлювали незначні результати, як засвідчують емпіричні дані наведені у розділі, то на даному етапі діяльність цих ж інститутів набула критично важливого значення.

Потреба у злагодженій діяльності державних структур та інших внутрішніх акторів в умовах повномасштабної агресії набуває особливого характеру. Відтак можна дійти висновку, що інститут дипломатії у час війни виконує особливі функції, що за формою та змістом суттєво відрізняються від тих, що були буденними у мирний час. Саме тому ми вважаємо доречним засвідчити особливе значення зусиль внутрішніх інститутів влади у контексті зміцнення міжнародного позиціонування України в умовах повномасштабної війни проти агресії російської федерації.

РОЗДІЛ 2.

ПРОБЛЕМАТИКА РОЗВИТКУ НОВОГО МІЖНАРОДНОГО ПОЗИЦІОНУВАННЯ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ (з 2013 до 2023 рр.)

2.1. Загальні аспекти самоідентифікації Незалежної України та особливості міждержавних відносин із російською федерацією

У контексті аналізу особливостей міжнародного позиціонування України від проголошення незалежності та до початку росією повномасштабної війни, варто окреслити дві важливі передумови. По-перше, хоча зародження сучасної української дипломатії сягає часів Визвольних змагань 1917-1921 років, хронологічні межі даного дослідження охоплюють події після 1991 року: демаркацію державного кордону, завершення Холодної війни, утвердження біполярної системи міжнародних відносин.

По-друге, визначальною характеристикою зовнішньополітичної діяльності України окресленого періоду була спрямованість на утвердження власної суб'єктності, покликана не лише сформувати позиціонування нової незалежної держави на світовій арені політичних зносин, але й зміцнити його. За актуальних у минулому періоді геополітичних умов (до початку повномасштабної війни) такі аспекти як брак сталої внутрішньої політичної та інституційної спроможності, комплекс проблематики політичних та міжгалузевих зв'язків із росією, а також міжнародна увага навколо питання ядерного роззброєння значною мірою визначили загальний контекст становлення Української держави та її міжнародного іміджу.

Варто зауважити, що змістовна оцінка процесу ствердження Української суб'єктності у контексті проблематики українсько-російських відносин після 1991 року потребувала би окремого дослідження, здійсненого радше через призму історичного підходу. Ця ж робота спрямована на виокремлення низки особливостей формування державного іміджу України, а відтак другий розділ дослідження здебільшого звертається до розгляду лише деяких визначених

подій й історичних обставин з метою обґрунтування їхнього впливу на міжнародне позиціонування України.

Ми вважаємо, що у контексті дослідження особливостей міжнародного позиціонування України з 1991 року важливо приділити особливу увагу таким ключовим подіям як: підписання Меморандуму про гарантії безпеки у Будапешті 1994 року, акції протесту українських громадян, спричинені фальсифікацією президентських виборів 2004 року (Помаранчева революція), а також Революція Гідності 2013-2014 рр., що вже отримала визначення «наймасштабнішої події в новітній історії України» [23]. Кожна з перелічених подій наділена окремою увагою у наступних підрозділах.

У контексті ствердження міжнародного позиціонування держави важливо зазначити, що на світанку Української незалежності в очах міжнародної громадськості та суспільств політичного Заходу позиціонування України мало, радше, невизначений характер. Зосереджуючись на контексті динаміки розвитку української публічної дипломатії, формування сприйняття та утвердження іміджу держави на міжнародній арені, можна висловити авторське припущення, що відповідна динаміка була обумовлена низкою факторів та передумов:

- по-перше, значний ядерний потенціал України, успадкований від радянського союзу, актуалізував питання щодо характеру новосформованої політичної системи в державі та викликав відповідні занепокоєння навколо питання внутрішньої політичної стабільності;
- по-друге, у перші роки після проголошення незалежності імідж України в очах міжнародної громадськості повсякчас зазнавав ототожнення зі сферою впливу російського політичного керівництва;
- по-третє, брак економічної стабільності та проблематика, пов'язана із питанням належного функціонування демократичних інститутів всередині держави, значною мірою здійснювала вплив на формування та розвиток української зовнішньої ідентичності.

Так, розглядаючи питання щодо державного позиціонування у перші роки після проголошення незалежності, доречно навести свідчення одного з авторів Декларації про державний суверенітет і положення про без'ядерний статус Володимира Василенка: «Відмова від ядерної зброї була пропуском до світового визнання й отримання незалежності від СРСР» [24]. У контексті проблематики даного дослідження можна також зазначити, що рішення щодо ядерного роззброєння стало важливим комунікаційним кроком, спрямованим на формування позитивного іміджу України, як безпечного та мирлюбного політичного актора на міжнародній арені.

Важливо зазначити, що у сучасному інформаційному полі проблематика відмови від ядерного арсеналу не втрачає запиту української аудиторії та час від часу знаходить підживлення й актуалізації. Водночас варто підкреслити, що як і будь-який інший предмет загального суспільного інтересу, «ядерне питання» України може ставати підґрунтям для поширення деструктивних наративів, безпосередньо спрямованих на шкоду державним інтересам та провокування дестабілізаційних процесів всередині українського суспільства, що є підкреслено небезпечним явищем у контексті триваючої російської війни.

Ілюстративним прикладом цього міркування може слугувати хвиля медійного висвітлення окремих аспектів промови В. Зеленського на Мюнхенській безпековій конференції 19 лютого 2022 року. Під час виступу президент ініціював проведення консультацій у рамках Будапештського меморандуму, підкресливши, що у разі, якщо такі заходи не буде здійснено, «Україна матиме повне право вважати, що <...> всі пакетні рішення 1994 року поставлені під сумнів» [25].

Передбачувано, ця заява українського президента дала поштовх для повторної актуалізації «ядерного питання» у внутрішньому медійному полі, зокрема, обговорення можливих перспектив реалізації відповідної заяви. Однак цілком очевидно, що публічні дискусії навколо даної проблематики зумовлюють необхідність висунути критичний аргумент, який засвідчив В. Василенко: «Це

одразу буде використане Росією для посилення антиукраїнських настроїв серед західних лідерів» [26].

Упродовж тривалого періоду ґрунтована на принципі так званої «багатовекторності» українська зовнішньополітична діяльність була зосереджена на балансуванні між державами політичного Заходу та євразійським напрямком. Відповідно пріоритетність розвитку політичних, економічних, культурних та інших видів міждержавних зносин була розподілена на дві частини: між географічно близькими «прикордонними державами» та державами політичного Заходу (членами ЄС та НАТО).

У тексті постанови Верховної Ради України «Про Основні напрями зовнішньої політики» від 1993 року йдеться: «Домінантою двосторонніх відносин з прикордонними державами є українсько-російські відносини» [27]. Ця постанова втратила чинність у 2010 році, та все ж можна навести висновок, що впродовж тривалого часу формування глобального уявлення про політичний імідж України значною мірою зумовлювали вище зазначені аспекти власного регіонального позиціонування.

Наслідки відповідної самоідентифікації можна проілюструвати на основі результатів опитування 2009 року від Pew Global Attitudes Project, одного з провідних американських дослідницьких центрів, про суспільні настрої у державах-членах Північноатлантичного альянсу щодо входження України до складу організації.

Таблиця 2.1. Відсоток підтримки приєднання України до НАТО протягом наступних 10 років серед держав-членів альянсу (опитування Pew Global Attitudes Project, 2009 рік).

За чи проти вступу України до НАТО?

Країна	За	Проти	Не знаю
Польща	64%	18%	19%
Литва	58%	20%	22%

Болгарія	49%	23%	28%
Чеська Республіка	46%	37%	16%
Словакія	43%	34%	23%
Угорщина	41%	30%	29%
Україна	28%	51%	21%
росія	8%	72%	20%
Німеччина	39%	53%	8%
- західна	40%	52%	8%
- східна	36%	54%	10%
Франція	54%	45%	1%
Іспанія	46%	20%	34%
Велика Британія	44%	30%	26%
Італія	32%	42%	26%
Сполучені Штати	46%	22%	32%

Відтак, станом на 2009 рік, рівень підтримки приєднання України до Альянсу переважав лише серед населення трьох країн: Польщі, Литви та Франції; до того ж, більшість українських респондентів висловили незгоду із такою перспективою. Очевидно, найменший відсоток підтримки вступу України до НАТО склали росіяни (близько 7 з 10 відповідей були негативними) [28].

Отже, від проголошення незалежності, проблематика Українського позиціонування була тривалий час заангажована контекстом міждержавних зв'язків із російською федерацією, що значною мірою впливало на формування уявлення про Україну у глобальному вимірі. Водночас комплексний характер проблематики розвитку нового міжнародного позиціонування держави потребує уваги й до низки інших аспектів, яким присвячені наступні пункти цього розділу.

2.2. Пабліцитна складова Помаранчевої революції та її міжнародна оцінка

У контексті досліджуваної проблематики щодо формування образу України від проголошення незалежності до розгортання повномасштабної російсько-української війни важливо приділити достатньо уваги ролі критичних суспільно-політичних процесів означеного періоду. На цьому етапі української історії ми вже маємо змогу провести комплексну оцінку не лише політичного, але й репутаційного, публіцитного значення низки загальнонаціональних подій. Тому важливим періодом у новітній українській історії є Помаранчевий майдан 2004-2005 рр., особливо в контексті трансформування державного іміджу та міжнародного позиціонування України.

Спираючись на аналіз окремих публікацій в українських та закордонних медіа, а також наукову оцінку суспільно-політичного динамізму у регіоні, на нашу думку, можна виокремити низку визначальних характеристик, що були притаманні дискурсу періоду вже після завершення Помаранчевої революції, поділивши їх на три загальні категорії: українську громадськість, закордонну громадськість (окремих регіонів), та міжнародне політичне лідерство:

- усередині держави події Помаранчевої революції стали чинником загальнонаціонального піднесення, що підживлювали проєвропейські настрої, ґрунтовні на переконанні про вагоме значення Майдану у тривалому процесі політичних змін на шляху до встановлення стабільного демократичного ладу. Тут також важливо згадати про гасла, які стали визначальними «маркерами» протесту: «Разом нас багато, нас не подолати!»; «Міліція з народом!»; «Схід і захід разом!»; «Свободу не спинити!» тощо. У березні 2005 року президент В. Ющенко засвідчив: «Ми хочемо бачити нашу країну в списку держав, де панують європейські демократичні та соціальні стандарти» [29];

- для міжнародної громадськості Помаранчева революція стала приводом переосмислити образ України як географічно центрально-європейської держави, населення якої визнає, підтримує демократичні права, цінності й

свободи та активно впливає на внутрішні політичні процеси. Важливо також підкреслити, що характерна атрибутика: помаранчевий колір, стрічка (як ознака мирного протесту), символіка та конкретні гасла, вже згадані у попередньому пункті, стали ефективним комунікаційним інструментом, що зробив образ тогочасних подій на Майдані упізнаваним і для широкої міжнародної аудиторії;

- щодо міжнародного лідерства, зокрема держав політичного Заходу, то Помаранчева революція мала помірний вплив. Незважаючи на численні заяви щодо важливості демократичних зрушень в Україні та відзнаки цих подій на тлі зміцнення проєвропейського вектору у регіоні, всередині держави сталих наслідків так і не відбулося. Відтак можна навести авторський висновок щодо досліджуваної проблематики: у широкому політичному контексті Майдан 2003-2004 рр. мав помірний ефект.

Як зазначав український історик Ярослав Грицак: «Помаранчева революція мала виразно національний, антиросійський вимір», додаючи, що у контексті подальших політичних трансформацій в Україні, міжнародний чинник відіграв важливу роль. Водночас додає Я. Грицак: «Помаранчева революція могла б реалізуватися, якби не становила такої серйозної загрози для режиму Путіна» [30]. До того ж, так званий «голос кремля» Олександр Проханов визначав перетворення України у «позаблокову, дружню і проросійську державу» російською стратегічною метою, яка вже тоді мала широку популярність серед російського населення [30].

Актуалізована у 2003-2004 рр. увага міжнародної громадськості до подій на Майдані була втрачена досить швидко. Не знайшовши підживлення у формі якісних політичних трансформацій та реформ всередині України, нетривале публіцитне піднесення втратило можливість досягти втілення свого потенціалу. Ґрунтовні висновки щодо особливостей міжнародного позиціонування України у період між революціями 2004-2005 рр. та 2013-2014 рр., наведені у напрацюванні Інституту світової політики (про домінуючі асоціації щодо України у регіоні станом на 2011 рік) [31].

У згаданому дослідженні головною категорією респондентів стали експертні групи з таких держав: Білорусь, Грузія, Молдова, Польща, Росія та Румунія. Результати показали різну динаміку: тоді як більшість поляків асоціювали Україну, насамперед, з корупцією та дефіцитом демократії, натомість, серед білоруських респондентів переважило протилежне переконання — образ держави постав зразковим прикладом демократичних перетворень [31]. Формування такої динаміки могло бути зумовлене фактором різниці в суспільній оцінці подій Помаранчевої революції серед населення перелічених країн, яка здійснила відповідний вплив на особливості сприйняття України як суб'єкта міжнародних відносин.

Доречно навести проміжний підсумок — проблематика міжнародного позиціонування України, яка тривалий час була тісно пов'язана із темами корупції та слабкої інституційної спроможності, зазнала помірних змін. Водночас досвід суспільно-політичної трансформації, зумовлений описаними подіями всередині держави, засвідчив їхню комунікаційну ефективність у контексті міжнародного позиціонування. До того ж, відповідну динаміку демонструє низка досліджень, спрямованих на висвітлення проблематики державного іміджу та сприйняття Українських бренд-атрибутів закордонними аудиторіями.

2.3. Роль Революції Гідності у контексті трансформації міжнародного образу України

Підрозділ 2.2 звертається до обґрунтування проблематики регіонального позиціонування України та політичної самоідентифікації впродовж двадцяти років після відновлення незалежності. Доречно продовжити виклад досліджуваної проблематики, зосередивши увагу на окремих аспектах публічної взаємодії України закордоном та у контексті подій, що розгорталися в державі після 2013 року, а саме: Революції Гідності й збройної агресії російської федерації, що розпочалась анексією Автономної Республіки Крим та окремих територій Донецької та Луганської областей, набула форм гібридної війни та переросла у повномасштабне російське військове вторгнення.

Водночас ретроспективний огляд проблематики міжнародного позиціонування України потребує уваги до низки важливих передумов. По-перше, на момент написання цієї роботи внутрішній український суспільно-політичний контекст наділений характером тривалого протистояння збройній агресії росії, відлік якої можна вести від 2014 року. По-друге, досліджувана проблематика є складовою так званої «recent history», себто історії, яка відбулась нещодавно, та водночас сповненої подій, комплексність та вагомість значення яких ми допоки не маємо змоги критично оцінити.

Важливо також зазначити, що часова рамка цього підрозділу зупиняється напередодні російського повномасштабного вторгнення у лютому 2022 року. Цей трагічний момент, означений початком дії правового режиму воєнного стану, заслуговує на особливу увагу. Тому виклад проблематики комплексності державних зусиль щодо роботи із, набутим внаслідок війни, публіцитним капіталом України більш детально розглянутий у наступному підрозділі.

У наведеному контексті варто окреслити низку важливих інституційних зрушень, спрямованих на зміцнення позиціонування України за її межами, започаткованих та реалізованих вже після 2013 року. На нашу думку, слід виокремити наступні:

- у грудні 2015 року було створено самостійний структурний підрозділ — Управління публічної дипломатії при Міністерстві закордонних справ. Серед основних завдань новоствореного департаменту можна виокремити такий перелік: розвиток широких зв'язків із медіа та громадськістю за межами України; координацію діяльності інших органів виконавчої влади у сфері забезпечення іміджевих, культурних та репутаційних проєктів; реалізацію відповідних заходів та кампаній закордоном [32]. Фактично, із заснуванням департаменту 2015 року, Україна вперше за часи Незалежності почала цілісно реалізовувати програму розвитку публічної дипломатії.

- У 2018 р. відбулось заснування Українського інституту, спрямованого на реалізацію публічної дипломатії. Діяльність цієї інституції націлена на актуалізацію не лише культурних, але й критичних безпекових та політичних питань, наприклад, факту анексії російською фєредрацією території України, зокрема Криму (тут можна згадати про реалізацію перформансу «Крим, 5 ранку», проведення саміту «Кримська платформа», здійснення VR-проєкту «Рідний Крим» тощо) [33].

- У 2018 р. уряд України ухвалив перший проєкт бренду України — Ukraine Now, розроблений українським агентством «Banda Agency» на основі досліджень цільової аудиторії у шести фокусних групах таких держав: Велика Британія, Німеччина та Польща. «Це означає єдиний голос України по всьому світу», — підкреслив тодішній Держсекретар Міністерства інформаційної політики Артем Біденко [34].

- 2021 року Міністерство закордонних справ ініціювало запуск сайту «UKRAINE.UA» для іноземних аудиторій, здебільшого європейських країн, з метою формування позитивного іміджу України.

Спрямування політичних зусиль на промоцію України та покращення сприйняття держави серед міжнародних аудиторій стало одним із головних наслідків Революції гідності. Однак брак даних та системних оцінок щодо успішності реалізації ініціатив у межах означеного періоду не дозволяє виокремити науково-прикладні результати. Утім, у контексті трансформації

позиціонування України у міжнародному вимірі під впливом революції на Майдані 2013-2014 рр. можна провести аналогію з подіями 2004-2005 рр. У цьому сенсі, піднесення українського питання у глобальному інформаційному полі знову стало відбитком суспільно-політичних процесів всередині країни.

Перебіг таких внутрішніх трансформацій, які знаходили прояв у формі громадської консолідації, як наприклад, події Майдану 2004-2005 рр. та 2013-2014 рр., ставали передовим чинником, хоча й не тривалим, який визначав масштаб якісних змін у контексті особливостей бачення образу держави у міжнародному середовищі. Відповідну думку у наративному інтерв'ю для цього дослідження засвідчує виконавчий директор Інституту трансформації Північної Євразії, політичний аналітик Інституту Євро-Атлантичного співробітництва, експерт з питань зовнішньої та внутрішньої політики України Володимир Горбач.

«Звичайно, зовнішнє, чи «зовнішньо-інформаційне» позиціонування України є відповідальністю, ви сказали держави, я би, напевно, уточнив, що конкретно уряду, в західному розумінні слова «уряд», включаючи й президента — «governance» (у перекладі з англійської — «управління» — *Ред*). Це їхня відповідальність, їх для цього обирають, і це їхні обов'язки. Але не лише вони. Ви правильно дуже підмітили, перша теза була про те, що образ України формується більше якимись великими подіями в Україні, або довкола України, такими, як майдани, війни і так далі, ніж цілеспрямованою політикою Міністерства закордонних справ. І це об'єктивно. Бо ці великі події чи мега події формують наратив західних медіа, перш за все, або світових глобальних медіа. І через ці глобальні медіа люди отримують якусь інформацію про Україну»; «якщо Україна стає порядком денним глобальних медіа, то ці медіа і формують уявлення про те, що тут відбувається, те якими ми є і що від нас чекати, і навіть і причини того, що тут відбувається.» [35].

У цьому контексті доречно навести проміжний підсумок: піднесення теми України у міжнародному публічному полі, актуалізоване процесами внутрішніх суспільно-політичних трансформацій, дуже часто мало спорадичний характер.

Іншими словами, події Майдану 2004-2005 рр. та 2013-2014 рр. дійсно мали вагомий, хоча й швидкоплинний «іміджевий» ефект, але у довготривалій перспективі, зміцнення позитивного публіцитного капіталу України не відбулося.

Вищезазначене твердження влучно ілюструє коментар керівника пресслужби Міністерства закордонних справ України (2005-2006 рр.) Василя Філіпчука, який він висловив у 2014 році: «Революція Гідності серйозно змінила ставлення до України, коли побачили людей, які гинуть з європейським прапором в руках за європейську ідею». Водночас, зазначив Філіпчук: «Це ставлення триватиме дуже нетривалий період часу. Ще півроку розмов і «нічогонероблення» і це ставлення знову зміниться на негативне» [36]. Дана теза логічно наводить на міркування щодо тематики, актуалізованої у наступному підрозділі, який звертається до питання особливостей глобалізації українського питання, однак вже у контексті повномасштабного російського вторгнення.

2.4. Пошук нових підходів до глобальної популяризації сучасного бренду України в умовах повномасштабної війни

За сучасного розвитку інформаційних систем та технологій, поширення як публічного, так і наукового академічного знання про Україну крізь призму історичних та культурологічних студій, постає важливим завданням як для органів державної влади, так і для громадянського суспільства, що поділяє ідеї демократії та верховенства права, підтримує ідею державного проєвропейського політичного вектору.

Повномасштабне вторгнення російської федерації 2022 року актуалізувало міжнародний інформаційний попит на теми, пов'язані з Україною, зокрема у засобах масової інформації. Тоді як події Майдану 2004-2005 рр., Революції Гідності, початок російської збройної агресії та розгортання воєнних дій у східних областях у 2013 році, здебільшого викликали інтерес серед європейських країн та країн політичного Заходу, то повномасштабна війна російської федерації, розпочата у лютому 2022 року, актуалізувала Українську тематику серед значно більшої глобальної аудиторії.

З метою послідовності аналізу у цьому підрозділі автор пропонує розділити увагу між категоріями внутрішніх та зовнішніх чинників трансформації образу України після початку повномасштабного російського вторгнення. Тоді як потреба оцінки українського контексту зумовлена фактором безпосереднього зв'язку з предметом дослідження, окрема увага до міжрегіонального середовища покликана визначити пріоритетні напрями діяльності державних інституцій задля успішної адвокації національних інтересів в умовах активного військового протистояння російській агресії.

Важливо підкреслити, що всередині України, фактор війни набув сильного консолідуючого характеру, став чинником сприяння інтенсифікації реформаційних процесів, зокрема тих, що тривали ще з 2014 року (наприклад, стратегічне реформування системи державного управління, фінансоване Європейським Союзом, інші економічні та інституційні реформи тощо).

Водночас, викликаний розгортанням російсько-української війни, відповідний міжнародний інформаційний запит набув набагато більшого глобального масштабу, аніж під час минулих проявів суспільно-політичних трансформаційних процесів в Україні.

Згідно з даними Google Trends у 2022 році серед найбільш популярних пошукових запитів категорії «новини» Україна посіла перше місце [37], хоча вже наступного року навіть не увійшла до рейтингу першої десятки. Однак у будь-якому разі таку динаміку не слід розцінювати як критичну, адже навіть часткове зниження показника зацікавленості — це радше логічний плин процесу суспільного сприйняття та прийняття певної резонансної інформації.

Оцінка ситуації наводить на думку щодо необхідності спрямовувати комунікаційні зусилля на побудову радше якісних, аніж віральних (від англ. «viral» — тобто, таких, що розповсюджуються в інформаційному середовищі з великою швидкістю) інформаційних потоків, актуалізуючи глобальний характер викликів, які постали перед державою як результат повномасштабного вторгнення. Іншими словами, задля зміцнення іміджу України та повернення міжнародної уваги до потреби засудження акту збройної агресії російської федерації необхідно більш детально, предметно, змістовно та переконливо відповідати на інформаційні запити окремих міжнародних аудиторій.

Так, початок повномасштабного російського вторгнення 2022 року актуалізував проблему браку Української присутності на територіях низки регіонів. У даному контексті, на думку автора, варто згадати про проблему обмеженого дипломатичного представлення на Глобальному Півдні. Сьогодні ж стратегічна важливість побудови якісних міждержавних зв'язків в країнах Азії, Африки та Латинської Америки постає критичним комунікаційним викликом. Збільшення уваги до цього питання та активізація діяльності МЗС у згаданому регіоні стала одним із важливих наслідків війни росії проти України, про що засвідчив А. Єрмак у своїй промові: «Президентом поставлено чітке завдання, і МЗС, і Офісу Президента, і Уряду <...>, дуже швидко сьогодні будувати ці відносини; і я вважаю що ми маємо певний успіх. Сьогодні ми маємо

безпрецедентні відносини із країнами Затоки, і з Туреччиною і з багатьма країнами Латинської Америки. Велика робота.» [16].

Значною мірою актуалізація уваги громадськості країн Глобального Півдня до проблематики російсько-українських міждержавних відносин зумовлена фактором безпосередніх наслідків військової агресії РФ, що їх відчуває населення згаданих регіонів. Зокрема це стосується низки безпекових питань: економічних, продовольчих та інших. Варто підкреслити, що цей фактор є критично важливим у контексті сучасної трансформації позиціонування України для населення держав Африки, Азії та Південної Америки.

«Обов'язком уряду є промоція України. І промоція в цільових аудиторіях. Але промоція може бути не як України загалом, не як «плями на карті», а якихось конкретних важливих для цих людей моментів. Таких, як наприклад, продовольча безпека», — зауважує В. Горбач [35]. В умовах триваючого протистояння російській агресії зовнішня комунікаційна діяльність України має бути сегментованою на окремі аудиторії, та повинна відповідати на її конкретні запити, адже кожен регіон — це середовище унікального геополітичного контексту.

Так, наприклад, тривала російська дипломатична та військова присутність в регіоні Сахелю, зокрема, у Центральноафриканській Республіці (ЦАР), Судані, Нігері, Малі, Буркіна-Фасо та інших, обґрунтовує важливий комунікаційний виклик для публічної дипломатії. У контексті цієї проблематики постає необхідність не лише зміцнення державного позиціонування та підвищення позитивного ставлення до України серед громадськості згаданих держав, але й ствердження аргументів на противагу російським антиєвропейським, повсякчас замаскованим у ідеї антиколоніалізму, наративам.

«Минулого року ми проводили круглий стіл із Центром протидії дезінформації і Радою національної безпеки про протидію наративам на Африканському континенті (у рамках якого відбулись панельні дискусії на тему «Міжнародний досвід зміцнення інформаційної стійкості та боротьби з ворожими наративами» та «Протидія російським наративам і присутність

України в Африканському інфопросторі» — *Ред.*); <...> Тому що ми справді відчуваємо тиск російської дезінформації на цьому континенті. Їхня присутність там значно більш розвинена, кошти вливаються просто неймовірно в дезінформацію і пропаганду російську на цьому континенті», — засвідчила очільниця Генеральної дирекції з обслуговування іноземних представництв Інна Хоменська у наративному інтерв'ю для цього дослідження [22].

Щодо поглиблення міжнародних зв'язків та посилення зусиль публічної дипломатії І. Хоменська додає: «наші посольства цього року додатково ще відкрились на Африканському континенті, а також, збільшується присутність почесних консулів України в Африці, а також, Африки в Україні. <...> Практика почесних консульств в контексті публічної дипломатії — це також дуже цікавий кейс, <...> серед функцій почесного консула іноземної країни в Україні є <...> й промоція Української діяльності закордоном» [22].

Контекст повномасштабної війни поставив перед Україною нові завдання, а тому зумовив необхідність реалізації унікальних підходів до комунікації із окремими зовнішніми аудиторіями. Водночас війна загострила потребу щодо розвитку системної публічної діяльності, особливо, в тих регіонах, що найбільше потерпають від впливу російської пропаганди, зумовлюючи потребу пошуку нових підходів до глобального розвитку українського іміджу.

Висновки до другого розділу

Друга частина магістерського дослідження звертається до питання формування іміджу України, який від 1991 року до сьогодні пройшов низку трансформаційних процесів: від міжрегіональної «багатовекторності» у форматі політичний Захід-Євразія (важливо згадати, що російська федерація до 2010 року була визначена пріоритетним міжнародним партнером) до розірвання з РФ дипломатичних відносин 24 лютого 2022 року, після початку повномасштабного вторгнення.

Варто зауважити, що у перші двадцять років незалежності зв'язок із російською федерацією, зокрема серед політичних еліт, значною мірою впливав на міжнародне позиціонування України. У цьому розділі ми обґрунтовуємо, що саме внутрішні суспільно-політичні трансформаційні процеси стали визначальним фактором у контексті остаточного вибору геополітичного про-європейського вектору та ініціювали позитивні зміни міжнародного іміджу держави.

Відповідне міркування можна проілюструвати, звернувшись до прикладів Помаранчевої революції та Революції гідності: спричинена наведеними подіями актуалізація міжнародного громадського запиту щодо Української проблематики сприяла великому поширенню інформації про внутрішні демократичні процеси. Однак брак інституційної спроможності, а також нестача політичної волі задля забезпечення комплексних про-європейських політичних зрушень, повсякчас призводила до поступової втрати публіцитного капіталу, набутого внаслідок згаданих суспільних трансформаційних подій.

Процес системного розвитку української публічної дипломатії та інституційної уваги до особливостей глобального позиціонування розпочався лише після Революції гідності. Відтоді Україна реалізувала низку ініціатив, спрямованих не лише на покращення сприйняття держави у світі, але й на привернення уваги міжнародної громадськості до таких проблем, як анексія росією АР Крим, окупація окремих регіонів Донецької та Луганської області,

незаконні захоплення громадян та інші прояви порушення міжнародного права на території України збоку рф.

Можна окреслити перелік прикладів політичних ініціатив, запропонованих Урядом та спрямованих на залучення уваги міжнародної аудиторії:

- створення Українського інституту (2018);
- розробка державного бренду «Ukraine Now» (2018);
- запуск «UKRAINE.UA» — сайту для іноземних аудиторій (2021).

На думку автора, зусиллям щодо державної промоції до 2022 року бракувало принаймні двох складових: системності та джерельної бази; діяльність публічних інституцій зазначеного періоду повсякчас була спорадична (цей аспект тісно пов'язаний з наступним аргументом). Серед можливих причин помірному успіху ініціатив з промоції України у глобальному контексті варто також виокремити брак напрацювань. Логічно припустити, що коли політика уникає покладання на кількісні показники та релевантні дані, її успішність може бути доволі складно визначити.

Вже в умовах повномасштабної російсько-української війни потреба до розробки нових підходів для реалізації зовнішньої комунікаційної діяльності набула підкресленого значення. З одного боку, покладаючись на увагу міжнародної громадськості, а з іншого — заповнюючи «прогалини» минулого періоду: відкриваючи Україну новим регіонам та вимірюючи кількісні показники сприйняття держави закордоном, Українська зовнішня політична діяльність набула елементів системності.

РОЗДІЛ 3.

ЯКІСНИЙ АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО ПОЗИЦІОНУВАННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ росії

3.1. Обличчя ворога: уявлення про агресора у контексті формування ефективних інформаційних механізмів протистояння російській пропаганді

Спираючись на викладений у даній роботі матеріал ми можемо навести логічний аргумент — в межах означеної хронологічної рамки, позиціонування України у міжнародному контексті повсякчас перебувало у тісному зв'язку з проблематикою українсько-російських відносин. «Росія відіграє унікальну роль у процесах становлення незалежної України. Зокрема, «розлучення» з РФ має основоположне значення як для міжнародної суб'єктності, так і для зовнішньополітичного позиціонування України.» [38].

Зв'язки між країнами значною мірою зумовлені особливостями спільного «спадку» від радянського союзу, охарактеризувати який можна не лише політичними категоріями, як наприклад, інституційною організацією, формою ієрархічної структури управління тощо, але й категоріями суспільними. Серед них можна навести міжособистісні та економічні зв'язки між елітами, а також проросійські орієнтації частини населення України, зокрема до моменту розгортання повномасштабної війни.

У даному контексті доречно згадати про результати дослідження Київського міжнародного інституту соціології (КМІС) щодо міжетнічних упереджень українців, здійсненого за шкалою американського соціолога Еморі Богардуса. Наведене нижче порівняння ілюструє різочу відмінність у ставленні до росіян, відповідно до результатів двох зрізів: 2018 та 2022 року [39].

Таблиця 3.1. Динаміка соціальної дистанції від дорослого населення України до росіян з жовтня 2018 до вересня 2022.

Соціальна відстань до...	2018 рік (жовтень)	2022 рік (вересень)	Різниця
росіян — жителів України	3.24	5.03	1.79
росіян — жителів росії	3.89	6.39	2.50

Для інтерпретації даних можна навести відповідний уривок: «соціальна відстань до росіян — жителів Росії у 6.39 при максимумі 7 (нагадаємо, 7 — «не пускав би в Україну») вища ніж до будь-якої етнічної групи за 28 років вимірювання соціальної дистанції.», як зазначено у документі [39]. Розуміння наведених даних важливе у контексті дослідження внутрішніх суспільних трансформаційних процесів в Україні, адже ця проблематика безпосередньо впливає на формування державного позиціонування у більш широкому контексті.

Можна зауважити, що повномасштабне вторгнення російської федерації остаточно сформувало «образ ворога»; відповідне твердження ілюструють не лише результати наведеного дослідження КМІС, але й зміна динаміки ставлення до міжнародних союзів серед українських громадян. Згідно з даними останнього опитування соціологічної групи «Рейтинг» більшість дорослого населення всіх українських регіонів (за винятком тимчасово окупованих територій Криму, Донецької та Луганської області, а також територій, де на момент опитування був відсутній український мобільний зв'язок) підтримують вступ держави до ЄС та НАТО [40].

Інформаційний аспект протистояння триваючій військовій агресії російської федерації проти України постає одним із найбільш важливих елементів. Як зауважила колишня заступниця міністра оборони України Ганна Маляр: «Сьогодні інформаційна війна — це стрижнева конструкція будь-якої

війни. Адже дуже важливим є вплив на суспільство, яке бере участь у військових діях. Окрім цього, дуже важливо переконати світову спільноту у правоті своїх дій задля подальшої підтримки» [41].

Ще у перший рік повномасштабної війни міністр закордонних справ України Д. Кулеба зазначив про стратегічні здобутки дипломатії, серед яких він відмітив перемогу у інформаційній війні: «Завдяки публічній дипломатії вдалося прорвати російську інформаційну блокаду в міжнародному середовищі. Вперше світ почав сприймати Україну не як російську периферію чи недієздатну державу, яка просякла тотальною корупцією, а як потужну демократичну європейську країну» [42, с. 288]. Схоже міркування ще у перші місяці повномасштабного вторгнення засвідчив й Надзвичайний і Повноважний Посол України в Японії Сергій Корсунський: «Об'єктивні дані свідчать, що перший раунд інформаційного протистояння протягом 50 днів війни Україна виграла вчисту» [43].

Однак, як вже було згадано у даному дослідженні, час, як вичерпний ресурс, постає важливим елементом стратегічного планування української політики, зокрема її публічної складової. Тривалість повномасштабного вторгнення ставить особливі комунікаційні завдання: ми знову звертаємось до суті проблеми, аргументованої на початку роботи, забезпечення державного позиціонування у міжнародному контексті, що є глобалізованим; тому неправда про війну проти України, яку російська федерація поширює на зовнішні аудиторії, постає однією з її центральних складових.

Якщо в перший рік повномасштабної війни Україна переживала рекордне інформаційне піднесення, то дослідження наступного періоду продемонстрували динаміку зниження зацікавленості, особливо щодо тем, пов'язаних із військовим протистоянням. Зокрема, дослідження Reuters Institute 2023 року ілюструє тренд щодо свідомого уникання тем війни проти України, поширюваних у медіа, що може свідчити про загальну втому від новин, пов'язаних із потрясіннями, стражданнями, людськими травмами тощо [41].

У даному контексті, особливої загрози іміджу України може набувати потенційне посилення інформаційного впливу російської пропаганди в окремих регіонах. Проблематика даного питання сягає далеко за хронологічні межі повномасштабної війни, однак практика поширення підричних російських наративів набула особливої інтенсивності у 2022 та 2023 роках. Спираючись на практичний аналіз, можна зробити висновок, що росія намагається формувати специфічний порядок денний у різних національних спільнотах, прагнучи відповідати особливостям окремих інформаційних запитів щодо вразливих суспільно-політичних питань.

На прикладі американського контексту, розслідування The Washington Post, яке спирається на дані європейської розвідувальної служби, свідчить про тисячі сфабрикованих кремлем новинних статей, публікацій у соціальних мережах та коментарів, які знаходять спрямування у пропагуванні ізоляціонізму, захисту кордонів, намаганні посилити економічну та расову напругу всередині США [45]. Така ситуація демонструє як дії російського уряду, спрямовані на дезінформацію у інших регіонах, знаходять втілення у загостренні окремих проблем, дотичних до відповідного геополітичного контексту.

Серед переліку основних інструментів, які російський уряд використовує для поширення неправдивих інформаційних повідомлень про війну проти України закордоном можна виокремити такі:

- державні ЗМІ, на базі яких функціонують закордонні відділи;
- агенти впливу в окремих регіонах;
- офіційні інститути влади та представництва (посольства, релігійні установи) та інші [46].

У контексті формування ефективних механізмів протистояння російській пропаганді, особливої уваги потребують регіони, де Україна дипломатично та культурно є менш представленою. Згідно з аналітикою, саме на таких територіях підтримка України населенням є найменшою, зокрема це стосується країн Глобального Півдня [47 с. 27-28]. Можна зауважити, що протистояння

російській пропаганді у таких регіонах постає важливим завданням для Українського Уряду, яке не втратить актуальності й у найближчі роки.

3.2. Зростання значення проблематики сприйняття України у світі (2022–2023 роки)

За час новітньої історії Української держави суспільство пройшло тривалий шлях до усвідомлення імперативності чіткого державного позиціонування у системі глобальних міжнародних зв'язків. Однак, дослідивши особливості даної проблематики через історичну призму, можна виявити закономірність: комунікаційна політика, спрямована на підтримку позитивного образу України у світі, не може забезпечити зміни ставлення широкої громадськості: зусилля щодо промоції та розвитку державного бренду, принаймні до 2022 року, були занадто слабкими для досягнення високих показників позиціонування на міжнародній арені.

Водночас із розгортанням повномасштабної російської військової агресії та екстремальним кількісним збільшенням висвітлення української тематики у світових ЗМІ потреба у вивченні динаміки цього процесу сприяла розробці відповідних ґрунтовних аналітичних підходів. Так, перше у новітній історії України комплексне дослідження глобального іміджу держави «Звіт про сприйняття України у світі», здійснене громадською організацією «BRAND UKRAINE», вже два роки поспіль демонструє особливості сприйняття серед різних міжнародних груп громадськості.

ГО «BRAND UKRAINE» здійснює аналітику за низкою спрямувань, серед яких:

- моніторинг бренд-атрибутів України;
- тематичні матеріали (сприйняття України у регіоні Близького Сходу, «tech-імідж» України у світі, Україна у глобальному пошуку тощо);
- тема України в соціальних мережах;
- Україна в провідних міжнародних ЗМІ.

Аналітичні дослідження 2022 та 2023 років містять рекомендації для подальшого розвитку Українського бренду. «Збереження позитивного

сприйняття України, що дається нам найдорожчою ціною, яку заплатила українська нація, є запорукою ефективного повоєнного відновлення та стрімкого економічного розвитку нашої країни в майбутньому» — йдеться у документі 2022 року [47 с. 4-5].

Рекомендації, сформовані на основі зібраних кількісних даних та наведені організаційною командою у Звітах 2022 та 2023 років, можна узагальнити, поділивши на чотири основні категорії.

Таблиця 3.2. Основні категорії висновків та рекомендацій ГО «BRAND UKRAINE» щодо зміцнення репутації України серед міжнародних аудиторій.

Категорії:	Зміст рекомендацій:
1. М'яка сила — популяризація культурної тематики.	Послідовний підхід до розвитку національного бренду повинен бути спрямований на розробку комунікаційних програм відповідно до культурної тематики, висвітлення міжнародних подій; окрему увагу слід приділяти поглибленню емоційного зв'язку із закордонними аудиторіями, підвищенню обізнаності про історію держави.
2. Власні інформаційні повідомлення.	«Збільшення питомої ваги власних наративів у глобальному медіаполі» [47 с. 11] та системний підхід до комунікації, ґрунтовний на тривалих партнерствах з медіа у різних регіонах, має бути спрямований на досягнення комунікаційних цілей та зміцнення позиціонування України у міжнародному контексті. Генерування змісту повідомлень та забезпечення їхнього інформаційного наповнення постає важливим елементом формування сталих підходів до управління державним публіцитним капіталом.

<p>3. Плюралізм та увага до регіональних контекстів.</p>	<p>Задля забезпечення сталого розвитку глобального державного іміджу варто приділяти увагу сегментації комунікаційних підходів; важливо зважати на політичні та культурні особливості кожного окремого регіону, де Україна здійснює комунікаційну діяльність; також, варто брати до уваги політичний, етнічний, культурний контекст з метою формування раціональних інформаційних повідомлень та досягнення бажаних <i>цілей у сфері установок</i>.</p>
<p>4. Стратегічний підхід до планування та реалізації комунікації.</p>	<p>«Комунікації України мають базуватись на розроблених політиках і планах» [48 с. 13]; іншими словами, стратегічний підхід до реалізації цілей державного позиціонування повинен бути ґрунтовним на даних кількісних оцінок та релевантних аналітичних досліджень: це «єдиний правильний шлях до зміцнення репутації України як у короткостроковій перспективі, так і на кілька наступних років».</p>

Так, наведені вище аналітичні дослідження ґрунтуються на міркуваннях щодо позиціонування України у міжнародному контексті, на необхідності збереження публіцитного капіталу держави та його розвитку у подальші роки, зокрема, після закінчення російсько-української війни. На нашу думку, перелічені пункти містять вичерпно обґрунтовані рекомендації, на які важливо зважати при розробці відповідних політик та програм щодо забезпечення позитивного іміджу України у світі.

Водночас, представлений перелік висновків щодо комунікаційної діяльності держави спирається виключно на досвід перших двох років від початку повномасштабного російського вторгнення. Наведені рекомендації для

зміцнення позиціонування України на міжнародній арені можуть знаходити ефективного втілення за критичних політичних та безпекових обставин та викликів, хоча водночас навряд чи є здатними задовільнити потреби стратегічного планування публічної політики.

В умовах повномасштабної російсько-української війни проблематика державного іміджу має особливе значення, яке зумовлює реалізацію унікальних підходів до організації комунікаційної діяльності. Однак в контексті формування довгострокової візії щодо збереження та розвитку глобального позиціонування України, на нашу думку, необхідно зважити на низку важливих обставин та комунікаційних завдань.

По-перше, ріст висвітлення культурних аспектів у міжнародних ЗМІ, засвідчений у Звіті 2023 року [48 с. 11], можливо, відбувся завдяки спаду частки новин про війну та бойові дії. Відповідно до цього, в контексті довготривалого розвитку позиціонування України, потреба у переосмисленні інструментів м'якої сили може постати одним із основних комунікаційних завдань, адже привертати увагу міжнародної аудиторії до тем культури та історії, розвивати власні наративи щодо процесів економічного та політичного розвитку, передбачувано, ставатиме все складніше.

По-друге, у контексті повоєнного відновлення та подальшого стратегічного планування зовнішньої комунікаційної діяльності, як зазначив В. Горбач, Україна постане перед необхідністю долання певних сторін державного іміджу, зокрема, іміджу жертви війни: «доведеться показувати назовні, що ми долаємо всі ці виклики, долаємо ці внутрішні проблеми і акцентуємо на чомусь іншому, позитивнішому, ніж оплакування, ніж оцей от «культ жертвності» нашої» [35].

Відповідно до цього міркування, особливим аспектом державного позиціонування у наступні роки може стати проблематика негативного висвітлення та відповідна втрата публіцитного капіталу. На даному етапі ми вже є свідками схожих процесів: новини у закордонних ЗМІ, що актуалізують критичні ситуації, пов'язані з ефективністю державного управління та системністю внутрішніх демократичних процесів тощо, передбачувано,

здійснюють шкідливий вплив на державний імідж. Логічно припустити, що це питання зберігатиме актуальність й у майбутньому.

По-третє, ефективна промоція України закордоном потребує не лише уваги до специфічного регіонального контексту, але й до особливостей змістовного наповнення поширюваних меседжів. Якщо на даному етапі Україна просуває чіткі аргументи з метою залучення уваги конкретних аудиторій, як наприклад, щодо продовольчої та економічної стабільності в країнах Глобального Півдня, або безпеки на Європейському континенті, то повоєнний період може бути означеним потребою шукати нові, а можливо, додаткові докази задля промоції державного позиціонування.

Насамкінець слід зауважити, що на даному етапі, стратегічне планування зовнішніх комунікацій на наступні роки, та зокрема на післявоєнний період, постає складним завданням, адже передбачає узгодження низки політичних процесів. Відповідно до міркування Дмитра Разумкова з нарративного інтерв'ю: «Ти маєш мати ціль, до якої прагнути; але детального плану ти не зможеш написати, бо ти не знаєш який у тебе є ресурс, який у тебе є людський капітал і скільки є часу — це те, з чого готується кожний план, що у бізнесі, що у політиці» [49].

Як зазначила І. Хоменська: «Процес інституціоналізації публічної дипломатії в нашій країні розпочався з 2014 року, з часів Революції Гідності. Він не розпочався 1991 року, з набуттям Україною незалежності, бо такого завдання в принципі не стояло на повістці денній» [22]. Початок системної роботи щодо розвитку державного бренду можна маркувати вже 2018 роком: саме тоді була започаткована «наймасштабніша міжнародна маркетингова кампанія українського уряду» — «Ukraine now», спрямована на міжнародну популяризацію держави та її бренд-атрибутів [50].

Кількісні показники сприйняття України на міжнародній арені, сформовані за результатом відповідних вимірювань протягом 2022 та 2023 років, відображують контекст російсько-української війни, а відтак зумовлюють висновки та рекомендації, концептуально обмежені означеною проблематикою.

Оскільки забезпечення позитивного сприйняття України у світі потребує не лише аналітичних напрацювань, але й релевантного досвіду, можна навести проміжний підсумок — забезпечення стабільності державного позиціонування у найближчі роки потребуватиме збільшення аналітичної бази та участі широкого спектру державних та недержавних акторів: Уряду, дипломатичних представників, політиків, організацій, громадянського суспільства тощо.

3.3. Особливості повоєнної комунікації: потреби впровадження ефективної інформаційної політики та роль ООН

Розглянувши питання щодо набутого державними інституціями та громадянським суспільством досвіду трансформації образу України в глобальному контексті, а також оцінивши практичне втілення інструментів впровадження інформаційної політики в умовах повномасштабної війни, останній пункт даного розділу логічно присвятити темі, яка має вагомий потенціал для впливу на суспільно-політичну архітектуру в повоєнній Україні.

Важливо підкреслити, що навіть в умовах активної фази ведення бойових дій ми маємо загальне усвідомлення щодо характеру соціальних та суспільних викликів, які постануть перед нашої державою в момент фактичного завершення війни та у подальший період відбудови. Логічно припустити, що безпрецедентність даної проблеми в Українській історії та її масштаб зумовлять необхідність залучення широкої експертизи не лише внутрішніх державних та недержавних акторів, але й інших міжнародних представників, зокрема, транснаціональних об'єднань, спеціальних експертних груп, країн, що вже мали досвід деокупації своїх територій тощо.

Особливу увагу варто приділити ролі міжнародних організацій у процесі формування та реалізації майбутньої внутрішньої комунікаційної політики у різних регіонах повоєнної України. Передбачувано підкресленої важливості для успішного впровадження окремих аспектів державної інформаційної діяльності набудуть території, що перебували під окупацією російської федерації, цю думку засвідчує постійний представник України при Організації Об'єднаних Націй Сергій Кислиця [51].

Оцінивши комплексність міжнародного позиціонування України та проаналізувавши практичну складову даної проблематики у контексті повномасштабного російського вторгнення, ми можемо виокремити низку потенційних проблем, на які буде необхідно зважати тим державним органам та підрозділам, які неопосередковано здійснюватимуть контроль за реалізацією

інформаційної політики після завершення бойових дій на території держави. Відтак, можна виокремити такий перелік:

- публічна дипломатична діяльність є критично важливою складовою зовнішньої політики, адже безпосередньо пов'язана із питанням задоволення потреб ресурсного забезпечення;
- потреба ефективної комунікації у форматі «держава-громадяни» в повоєнній Україні матиме стратегічний характер, а отже, потенційно, може бути визначальним чинником в контексті успішності впровадження реінтеграційних процесів всередині держави;
- після фактичного завершення бойових дій мешканці прифронтових територій будуть потребувати гуманітарного реагування;
- окремої уваги потребує проблематика напрацювання особливих підходів до реалізації комунікаційних практик з населенням на територіях, що перебували під тимчасовою окупацією російської федерації; водночас їхня форма та зміст будуть залежати від низки чинників: тривалості перебування під окупацією, демографічної ситуації в регіоні тощо.

Як засвідчує С. Кислиця, контекст проблематики реінтеграції регіонів, які перебувають під російською окупацією найдовше (наприклад, Автономної Республіки Крим), потребуватиме роботи із особливими суспільними настроями. Дипломат наводить приклад: «Дітям, яким було шість років, коли Крим був окупований, сьогодні шістнадцять, а коли Крим буде деокупований, може бути сімнадцять, вісімнадцять. Вони жили в зовсім іншій країні, із зовсім іншою ідеологією» [51]. Щодо особливої ролі ООН в контексті реінтеграційних процесів на деокупованих територіях С. Кислиця наводить два аргументи:

По-перше, головна цінність ООН, наголошує дипломат, це «досвід, який Організація може запропонувати». На відміну від інших трансрегіональних інституцій, спонсорів та окремих держав, які можуть мати лише фінансові ресурси, Організація має кошти та необхідну експертизу. «ООН буде надзвичайно важливою після війни, тому що нам потрібно буде мати дуже

скоординованих людей на місцях для відновлення та реконструкції», — підкреслює Постійний представник України при Організації [51].

По-друге, наголошує С. Кислиця, визначальною рисою Організації є її нейтральність. Залучення ООН до реінтеграційних процесів в окремих регіонах України, зокрема тих, які були тривалий час окуповані російськими військами, дозволить більш ефективно впроваджувати необхідні політики, «зрозуміло, що вони (окремі категорії населення на деокупованих територіях України — *Ред.*) не хотіли би бачити західноєвропейця чи члена НАТО, який займався їхніми проблемами». Присутність ООН, у такому контексті, може бути сприйнятою більш нейтрально, «отже, у нашої співпраці багато перспектив», — підкреслює дипломат [51].

Водночас С. Кислиця виокремив низку проблемних аспектів, на які необхідно зважити у контексті досліджуваної проблематики. Насамперед серед внутрішньої української громадськості, політиків та інших представників суспільної еліти панує брак розуміння специфіки функціонування Організації: «багато політиків, багато звичайних українців керуються «хайпом» соціальних мереж, вони просто не знають предмета» [51]. Даний пункт підтримує аргумент щодо проблематики позиціонування ООН серед українського населення.

Організація є широкою мережею, яка об'єднує десятки дорадчих органів та інституцій, однак в очах громадськості всередині держави, зокрема у контексті загострення російської агресії, діяльність ООН здебільшого знаходить ототожнення з окремими аспектами діяльності Генеральної Асамблеї та Ради Безпеки, що не відповідає справжньому потенціалу та комплексу зусиль, які Організація сьогодні реалізує з метою допомоги Україні як державі, що перебуває в умовах протистояння повномасштабному російському військовому вторгненню.

За два роки після початку російсько-української війни обсяг фінансової підтримки, яку ООН спрямовувала на реалізацію гуманітарних проєктів в Україні був найбільшим серед усіх держав-членів Організації, які перебувають у стані конфлікту (це близько п'ятдесяти держав). Відтак постійний

представник України при ООН наголошує на важливості комунікації про діяльність та фактичні досягнення у сфері реалізації гуманітарних ініціатив серед населення. Даний аспект є стратегічно важливим у контексті забезпечення успішності результатів реалізації й інших релевантних ініціатив та проєктів, зокрема щодо подолання окремих наслідків окупації, тривалої військової агресії російської федерації, інших суспільних, культурних, гуманітарних та політичних питань.

Після завершення російських бойових дій проти України проблематика державного позиціонування, зумовлена внутрішніми суспільно-політичними процесами, набуде особливо критичного характеру. Збереження образу держави, як стабільного демократичного актора, прогнозовано, вимагатиме реалізації реінтеграційних заходів, важливою складовою яких буде комунікаційна політика всередині держави. Водночас, для різних категорій населення така діяльність муситиме мати відмінний зміст та форму. Об'єктивно, окремої уваги потребуватимуть громадяни України, що потерпіли від пережитого досвіду окупації.

Зрештою, навіть, за умов активного військового протистояння за державний суверенітет, формування національної інформаційної політики, яка матиме потенціал у довгостроковій перспективі, є питанням стратегічного безпекового та політичного пріоритету. Тому вже на цьому етапі, обґрунтована проблематика потребує залучення не лише державних інституцій та громадянського суспільства всередині держави, але й експертизи зовнішніх акторів на міжнародній арені.

Висновки до третього розділу

Продовжуючи виклад досліджуваної проблематики, останній розділ роботи звертає увагу на динаміку міжнародного позиціонування України в умовах повномасштабної війни через призму супільно-політичних процесів всередині держави. Критичність цього питання значною мірою полягає у факторі тривалості військового протистояння, а тому обґрунтовує доцільність розвитку сталих підходів до організації зовнішніх та внутрішніх комунікаційних процесів.

У контексті впливу на міжнародне сприйняття України інформаційна складова російської агресії постає одним із ключових викликів. Серед найбільш поширених елементів російської пропаганди закордоном можна перелічити наступні:

- використання недержавних акторів з метою поширення деструктивних наративів;
- маніпулювання актуальними кризовими для аудиторії питаннями;
- дискредитація політичного лідерства України.

Можна підсумувати, що за змістом, формою та інструментами передачі інформації, російська пропаганда застосовує схожі підходи у різних суспільних контекстах, оголоючи, водночас найбільш кризові локальні проблеми.

Серед тих держав, де Україна, історично, має слабо налагоджені комунікаційні, зокрема дипломатичні зв'язки, та за умови триваючої російсько-української війни, проблематика позиціонування набуває підкресленої ваги. Так, необхідність налагодження широких міжнародних контактів, зокрема із країнами Глобального Півдня, обґрунтована низкою досліджень та детально викладена у Звіті про сприйняття України у світі 2022 року.

Фактично, процес детального моніторингу державного іміджу розпочався лише з 2022 року, коли таку потребу актуалізувало стрімке інформаційне піднесення, рекордне у новітній історії України. Варто відзначити, що Звіти про

сприйняття України у світі 2022 та 2023 року є достатньо вичерпними, щоби закласти основу для подальшого розвитку системної роботи за відповідним напрямом. Водночас фактор нетривалості такого підходу до кількісного вимірювання сприйняття держави у міжнародному середовищі може постати перешкодою у контексті ідентифікації довготривалих підходів до формування комплексної комунікаційної політики.

Зокрема, дане міркування засвідчив Д. Разумков, на тези якого ми посилаємося у розділі. Розвиваючи питання про проблематику розробки стратегічних підходів до повоєнного відновлення, доречно навести аргумент, що нестача інформації та релевантних даних, а також обмежений досвід, може значно завадити комплексному плануванню та реалізації відповідних ініціатив.

Це міркування наштовхує на наступну тезу — у контексті планування майбутньої стратегії комунікаційної політики, особливу увагу варто спрямувати на аспекти внутрішньої проблематики. Допіру, це питання майже не зазнавало уваги ані політичних, ані громадських акторів, однак, на нашу думку, має основоположне значення у контексті повоєнного відновлення. Ми пропонуємо аргумент щодо необхідності залучення додаткової зовнішньої підтримки та експертизи задля формування доцільної внутрішньої інформаційної політики у найближчі роки.

Відповідне переконання засвідчив Сергій Кислиця, постійний представник України при ООН у наративному інтерв'ю для даного дослідження. Зокрема, щодо ролі Організації у процесі реінтеграції тимчасово окупованої території України С. Кислиця акцентував на питанні ресурсного потенціалу: «ООН у координації з Європейським Союзом та країнами як Японія <...> вже розробляє програми з відновлення» [51].

Ще одним важливим елементом даної проблематики, як зазначив С. Кислиця, є поширення релевантного знання про особливості роботи та реальні досягнення ООН в Україні, адже «у нашої співпраці багато перспектив» [51]. Водночас, у публічному вимірі, питання щодо ефективності функціонування Організації повсякчас зазнає негативного висвітлення: «проблема у комунікації.

Проблема у тому, що багато політиків, багато звичайних українців керуються «хайпом» соціальних мереж, вони просто не знають предмета» [51].

Відтак, дане міркування обґрунтовує важливе комунікаційне завдання — стратегічний розвиток та зміцнення міжнародного іміджу України має походити зі стабільної організації внутрішніх суспільно-політичних процесів. ООН, у даному контексті, може стати ключовим партнером для реалізації відповідних програм та ініціатив, націлених на досягнення комунікаційних цілей всередині держави.

Проблематика міжнародного позиціонування України значною мірою пов'язана із питанням позиціонування й інших акторів на міжнародній арені, зокрема найбільшої регіональної організації — Європейського Союзу, та цінностей демократії що їх об'єднані держави поділяють; можна зауважити, що імідж даної організації серед українського суспільства є одним із ключових факторів, що зумовлюють геополітичний вектор держави. Відтак сучасний Український контекст ілюструє приклад, коли суспільна консолідованість постає рушійною силою зовнішньої політики.

ВИСНОВКИ

Міжнародне позиціонування України в умовах російсько-української війни має низку особливих аспектів. **Мету** даної роботи можна охарактеризувати прагненням визначити чинники, які впродовж новітньої історії України зумовлювали формування глобального сприйняття держави. Так, досягнення визначеної цілі полягає у ідентифікації найбільш впливових комунікаційних інструментів реалізації ефективної публічної міжнародної політики, спрямованої на подальшу підтримку позиціонування України у світі.

Водночас дослідження визначеної проблематики полягає у реалізації переліку **завдань**, змістовна доцільність яких обґрунтована у Вступному слові. Отже, насамперед, дана робота звертається до викладу теоретичної та методологічної основ задля комплексного обґрунтування контексту державного позиціонування України. Відтак зміст **першого завдання** полягає у аналізі релевантних наукових напрацювань: кількісних та якісних досліджень щодо особливостей впливу медіа на громадськість, а також щодо сприйняття України іншими акторами у міжнародному вимірі.

Друге завдання спрямоване на дослідження проблематики глобального позиціонування України у контексті військового протистояння російській агресії з 2014 року й дотепер, в умовах повномасштабної війни. Зокрема, у роботі ми підкреслюємо фактор політизації, що був одним із домінуючих складових сприйняття держави впродовж її новітньої історії, підкріплюючи дане міркування результатами низки досліджень та експертних наративних інтерв'ю.

Задля змістовної оцінки деяких аспектів публічної діяльності Українського уряду та окремих державних інституцій **третє завдання** передбачає дослідження релевантних первинних джерел: переліку нормативних документів щодо забезпечення ефективної реалізації інформаційної та публічної політики: комунікаційних стратегій Міністерства закордонних справ тощо. Результати

експертного нарративного опитування лягли в основу виконання цього завдання роботи.

Четверте та п'яте завдання. Значну частину джерельної бази дослідження склали вторинні джерела; дана категорія налічує широкий спектр напрацювань: наукові роботи, аналітичні матеріали, медіадописи тощо. Водночас, підкресленою увагою наділені два ґрунтовні дослідження громадської думки серед низки міжнародних аудиторій, викладені у Звіті про сприйняття України у 2022 та 2023 роках.

У цій роботі ми звертаємо увагу на безкомпромісну значимість результатів та рекомендацій, обґрунтованих у згаданих аналітичних документах. Водночас, незначна тривалість відповідних кількісних вимірювань сприйняття України закордоном ставить під сумнів можливість для формування змістовної державної візії, спрямованої на підтримку іміджу на найближчі роки.

Проблематика досліджуваного питання значною мірою полягає у факторі критичності комунікаційних викликів, що їх зумовило повномасштабне військове вторгнення російської федерації 24 лютого 2022 року. Зосереджене на питанні особливостей сприйняття України в умовах війни, до згаданого контексту звертається **шосте завдання**.

Як уже було зазначено, зміст роботи побудований на основі даних, отриманих шляхом нарративних інтерв'ю з експертами у галузі комунікацій, політики та дипломатії щодо визначення найбільш перспективних напрямків розвитку державної публічної діяльності, та важливих кризових аспектів досліджуваної проблематики, які можуть впливати на розвиток та ефективність публічної політики у найближчі роки. Відтак **сьоме завдання**, значною мірою, пов'язане із виокремленням, змістовним наповненням, систематизацією результатів та обґрунтуванням рекомендацій.

Упродовж періоду її новітньої історії, сприйняття України у глобальному контексті було динамічним й повсякчас зазнавало змін. Відтак трансформаційні суспільно-політичні процеси або мега події, як їх описує В. Горбач, привертали увагу міжнародних ЗМІ та їхніх аудиторій до демократичних процесів

всередині держави. У даному контексті варто перелічити такі події: підписання Будапештського меморандуму про ядерне роззброєння, Помаранчеву революцію та Революцію гідності, що актуалізували українське питання на порядку денному закордонних медіа, зумовлювали вплив на формування іміджу України та загальний контекст її сприйняття.

Зокрема, дана робота звертається до детального розгляду особливостей набуття Україною публіцитного капіталу через призму оцінки динаміки досліджуваної проблематики у період від Революції гідності до початку повномасштабного вторгнення російської федерації. Контекст означеного проміжку часу слугує важливим джерелом інформації, що формує особливість сприйняття окремих репутаційних наслідків вже повномасштабної російсько-української війни, зокрема рекордного інформаційного запиту міжнародної аудиторії на новини з України.

Слід зауважити, що схожа актуалізація міжрегіонального інформаційного запиту, яка у минулому не знаходила підкріплення у сталих політичних процесах або ж стратегічних ініціативах, згодом призводила до кризи та падіння набутого репутаційного капіталу. Дане міркування ілюструє український досвід комунікаційної взаємодії із міжнародними аудиторіями в умовах публіцитного піднесення, спричиненого наведеними суспільно-політичними процесами. Тому задля досягнення цілей сталої зміни установки щодо сприйняття України на міжнародній арені вже за умов повномасштабної російської війни, є потреба у формуванні ґрунтовно нових підходів до управління державним позиціонуванням.

Водночас контекст проблематики іміджу України в умовах війни та відповідна актуалізація інформаційного запиту серед міжнародних громадськостей відрізняється від досвіду попередніх років за низкою ознак, детально викладених у даному дослідженні. Зокрема, на актуальному історичному етапі, українське суспільство досягло рекордного консенсусу щодо власного регіонального позиціонування та вектору геополітичного спрямування. Це міркування підкріплює фактор безпрецедентного збільшення

рівня соціальної дистанції щодо росіян, а також контекст загального суспільного ставлення до міжрегіональних союзів й майже одноголосна підтримка вступу України до ЄС та НАТО [40].

Також особливість проблематики позиціонування України в умовах повномасштабного російського вторгнення залежить від актуального підходу до державної публічної діяльності, яка певною мірою може покладатися на результати кількісних та якісних оцінок. Так, відповідна аналітика: два Звіти про сприйняття України у 2022 та 2023 роках, постає важливим джерелом інформації, що вказує на основні пріоритетні напрямки задля стратегічної реалізації зовнішньої політики в умовах війни.

На цьому етапі можна виокремити проміжний висновок — державна публічна діяльність, що посиляється на показники кількісних спостережень, має значний потенціал у контексті досягнення виокремлених комунікаційних завдань. Завдяки згаданим програмам («Grain from Ukraine», «#FreeTheLeopards» та іншим), вдалося привернути увагу громадськості окремих регіонів; на прикладі наведених ініціатив: африканських та європейських країн, зокрема Німеччини, щодо низки важливих безпекових питань.

Разом з тим, можна зауважити, що капітал даних про сприйняття держави серед міжнародних аудиторій не є достатньо вичерпним у довготривалій перспективі, аби забезпечити формування ефективних планів та стратегій публічної політичної діяльності, націленої на забезпечення та підтримку сталого позиціонування України у найближчі роки. Відтак згідно з даним міркуванням потрібно звернути увагу на імовірність появи нових факторів та чинників впливу на сприйняття держави у глобальному контексті, передбачити які наразі неможливо.

У контексті висновків цього дослідження вкрай важливо зважити на імперативність фактору внутрішньої політичної стабільності, яка нерозривно пов'язана із проблематикою зовнішнього позиціонування. Ця думка обґрунтовує потребу у формуванні основних напрямків внутрішньої комунікаційної

діяльності на найближчий період, зокрема за умов реінтеграції де-окупованих територій.

Фактор обмеженості державних ресурсів: вичерпної джерельної бази щодо особливостей міжнародного позиціонування України, злагодженого функціонування внутрішніх інституцій, широкої мережі закордонних представництв, а також низки інших факторів, може бути перешкодою для формування та реалізації зовнішніх комунікацій, спрямованих на забезпечення позитивного сприйняття України у глобальному вимірі у найближчі роки. Серед ефективних у даному контексті інструментів може стати залучення експертизи інших акторів на міжнародній арені. Це міркування засвідчив постійний представник України при ООН С. Кислиця у нарративному інтерв'ю для даного дослідження.

Насамкінець важливо підкреслити, що після 24 лютого 2024 року проблематика міжнародного позиціонування України набула нового значення, фактор повномасштабного вторгнення став сильним рушієм внутрішньої трансформації. «Як суспільство, ми вже травмовані, і це вже незворотній процес»; але «війна трансформувала і наш образ зовнішній», — зазначив В. Горбач [35]. Водночас із розгортанням війни виникла потреба не лише у трансформації підходів до здійснення публічної діяльності окремих державних органів та інститутів, але й у змістовному наповненні політики та системності її реалізації.

Спираючись на Український досвід, й ті мега події, проблематика яких викладена у даному дослідженні, можна виснувати: стала зміна міжнародного позиціонування держави є комунікаційним завданням, яке значною мірою ґрунтоване в питанні стабільного функціонування демократичних інститутів. Тому ефективна робота державної організації є інтегральною складовою її зовнішнього позиціонування.

Список використаних джерел та літератури

1. IPSOS (2023), The World's Response to the War in Ukraine. A 28-country Global Advisor survey. Режим доступу: <https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct.pdf>.
2. Mills, G. (2000). The Wired Model: South Africa, Foreign Policy, and Globalisation. Tafelberg.
3. Buhmann, Alexander. (2016). Measuring Country Image. Theory, Method, and Effects.
4. Bacio Terracino, J., & Matasick, C. (2022). Disinformation and Russia's war of aggression against Ukraine: Threats and governance responses. Organization for Economic Co-Operation and Development. Режим доступу: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/37186bde-en.pdf?expires=1716995126&id=id&accname=guest&checksum=921116C5236CB27D2B6D7380C7DE9411> (дата звернення: 14.01.2023).
5. Chen, G. M. (2012). The impact of new media on intercultural communication in global context.
6. Columbia University (NY). Bureau of Applied Social Research. (1944). The People's Choice. How the voter makes up his mind in a presidential campaign. By Paul F. Lazarsfeld, Bernard Berelson, Hazel Gaudet. Duell, Sloan & Pearce.
7. С. Солодько. (2022). Міжнародні ЗМІ та локальні актори: особливості взаємодії у висвітленні війни в Україні. *Українське суспільство в умовах війни. Інститут соціології НАН України*, 219–220.
8. Королько, В. Г. (2011). Образ України в сучасному глобалізованому світі. *Глобалізація в соціологічному вимірі. Київ: Інститут соціології НАНУ*, 239-264.
9. Werron, Tobias. (2013). On Public Forms of Competition. *Cultural Studies Critical Methodologies*. 14. 62-76. 10.1177/1532708613507891.

10. Trebesch C. Ukraine Support Tracker: New aid drops to lowest level since January 2022. *Kiel Institute*. Режим доступу: <https://www.ifw-kiel.de/publications/news/ukraine-support-tracker-new-aid-drops-to-lowest-level-since-january-2022/> (дата звернення: 07.03.2024).
11. Henley, J. (2024). Barely 10% of Europeans believe Ukraine can still defeat Russia, finds poll. *The Guardian*. Режим доступу: <https://www.theguardian.com/world/2024/feb/21/barely-10-per-cent-of-europeans-believe-ukraine-can-defeat-russia-poll> (дата звернення: 07.03.2024).
12. Garver, R. (2023). Conservative Group Aims to Persuade Republicans to Support Ukraine. *Voice of America*. Режим доступу: <https://www.voanews.com/a/conservative-group-aims-to-persuade-republicans-to-support-ukraine/7227138.html> (дата звернення: 08.03.2024).
13. Пеца, М. (2024). Вибори у США — 2024: ключові дати. *BBC News Україна*. Режим доступу: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cg6wn6wpr4ppo> (дата звернення: 09.05.2024).
14. Krastev I., Leonard M. (2024) Wars and elections: How European leaders can maintain public support for Ukraine. *ECFR*. Режим доступу: <https://ecfr.eu/publication/wars-and-elections-how-european-leaders-can-maintain-public-support-for-ukraine/> (дата звернення: 10.03.2024).
15. Шендеровський Н. Чи може Європа замінити допомогу США: Зеленський дав відповідь. *УНІАН*. Режим доступу: <https://www.unian.ua/society/dopomoga-ukrajini-zelenskiy-rozpoviv-pro-ymovirnu-alternativu-pidtrimci-ssha-12554418.html> (дата звернення: 11.05.2024).
16. Андрій Єрмак, керівник Офісу Президента України, Голова Президії Конгресу місцевих та регіональних влад при Президентові України, тези виступу на Другому Міжнародному Саміті міст і регіонів від 09.05.2024.
17. Саєнко В. Путін — хвора людина: Зеленський звернувся до європейців, які не підтримують Україну. *УНІАН*. Режим доступу: <https://www.unian.ua/>

politics/viyna-v-ukrajini-zelenskiy-zvernuvsya-do-yevropeyciv-yaki-ne-pidtrimuyut-kijiv-12567339.html (дата звернення: 12.03.2024).

18. Talavira, N., Potapenko, S. (2023). Defining media speech effectiveness: A case of Ukrainian president Zelenskyu's addresses to national parliaments. *Forum for Linguistic Studies*. 5. 1990. 10.59400/fls.v5i3.1990.

19. Тетяна Бойко, колишній директор Департаменту комунікацій Національної служби здоров'я України (НСЗУ), розмова від 02.05.2024.

20. Шейко, В., Філевська, Т. (2020). Стратегія Українського інституту на 2020-2024 роки. Режим доступу: <https://ui.org.ua/wp-content/uploads/2022/01/strategy-ukrainian-institute-3.pdf>

21. Ukrinform TV. Україна 30. Імідж України. День 2, 2021. *YouTube*. Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=7L7mv36--88> (дата звернення: 13.03.2024).

22. Інна Хоменська, директорка дирекції «Медіацентр» ГДПІ, розмова від 01/05/2024.

23. Революція Гідності. *Національний меморіальний комплекс Героїв Небесної Сотні – Музей Революції Гідності*. Режим доступу: <https://maidanmuseum.org/uk/storinka/revolyuciya-gidnosti> (дата звернення: 12.03.2024).

24. Ядерне роззброєння: чому Україна відмовилася від ядерної зброї та чи законне її розміщення в Білорусі. *Visit Ukraine*. Режим доступу: <https://visitukraine.today/uk/blog/2005/nuclear-disarmament-why-ukraine-gave-up-nuclear-weapons-and-whether-their-deployment-in-belarus-is-legal> (дата звернення: 12.03.2024).

25. Виступ Президента України на 58-й Мюнхенській конференції з питань безпеки. *Офіс Президента України*. Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-ukrayini-na-58-j-myunhenskij-konferenciyi-72997> (дата звернення: 13.03.2024).

26. Хотин, Р. (2022). Ядерна зброя: чому Україна відмовилась від неї і чи реально стати ядерною знову? *Радіо Свобода*. Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina-yaderna-zbroya-zelensky/31714820.html> (дата звернення: 13.03.2024).
27. Про Основні напрями зовнішньої політики України: Постанова Верховної Ради України N 3360-XII від 02.07.1993 р. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3360-12#Text>
28. Pew Research Center. (2009). End of Communism Cheered but Now with More Reservations. 71-72.
29. Радіо Свобода. (2008). Німецькі політики стримано поставилися до надання Україні перспективи повноправного членства в ЄС. *Радіо Свобода*. Режим доступу <https://www.radiosvoboda.org/a/927867.html> (дата звернення: 17.03.2024).
30. Грицак, Я. (2010). Третя Україна *ZAXID.NET*. Режим доступу: https://zaxid.net/tretya_ukrayina_n1111243 (дата звернення: 17.03.2024).
31. Гетьманчук А., Єнін Є., Зарембо К., Пилявець О., Озимок І., Солодкий С., Шинкарук К. (2011). М'яка сила України в регіоні: інструмент ефективної зовнішньої політики. Режим доступу: <http://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2017/12/Myaka-syla-Ukrayiny-v-regyone.pdf>
32. Урядовий портал. (2015). У МЗС створено самостійний структурний підрозділ — Управління публічної дипломатії. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/news/248724390> (дата звернення: 30.03.2024).
33. Український інститут. (2023). *Українському інституту виповнюється 5 років*. Ukrainian Institute. Режим доступу: <https://ui.org.ua/news/news-cultural-diplomacy/ui-5-years/> (дата звернення: 30.03.2024).
34. Ukraine Now: Кабмін ухвалив єдиний бренд України. (2018) *Укрінформ*. Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2457572-ukraine-now-kabmin-uhvaliv-edinij-brend-ukraini.html> (дата звернення: 01.04.2024).

35. Володимир Горбач, виконавчий директор Інституту трансформації Північної Євразії, розмова від 24/04/2024.

36. Ставлення ЄС до України змінилося після Революції Гідності, — Філіпчук. (2014) *espresso.tv*. Режим доступу: https://espresso.tv/news/2014/01/24/stavlennya_ues_do_ukrayiny_pislya_revolyuciyi_hidnosti_zminylos_filipchuk (дата звернення: 02.04.2024).

37. Google. *Google's year in search*. (2022). Google Trends. Режим доступу <https://trends.google.com/trends/yis/2022/GLOBAL/> (дата звернення: 02.04.2024).

38. Шинкарук К. Україна – Росія: сценарії розвитку відносин до 2020 року. *Compass 2020: Friedrich Ebert Stiftung Research Series*. 2020. с. 1–14.

39. Паніотто, В. (2022). *Міжетнічні упередження в Україні* [Прес-реліз]. <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1150&page=1&authuser=1> (дата звернення: 02.05.2024).

40. Загальнонаціональне опитування #25: Динаміка ставлення українців до міжнародних союзів. (2023). *Соціологічна Група Рейтинг*. Режим доступу: https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_ua_international_unions_112023_press.pdf

41. Задубінний А. Сьогодні інформаційна війна – це стрижнева конструкція будь-якої війни – Ганна Маляр. (2023) *АрміяInform – Інформаційне агентство АрміяInform*. Режим доступу: <https://armyinform.com.ua/2023/02/27/sogodni-informacijna-vijna-cze-stryzhneva-konstrukciya-bud-yakoyi-vijny-ganna-malyar-2/> (дата звернення: 15.04.2024).

42. Перепелиця Г. (2022) Українська дипломатія в умовах російсько-української війни. *Науковий щорічник «Україна дипломатична»*. Випуск XXIII. с. 276–294.

43. Корсунський, С. (2022). *Інформаційна складова війни: як Росія намагається послабити підтримку Заходу*. Радіо Свобода. Режим доступу:

<https://www.radiosvoboda.org/a/informatsiyna-viyna-rosiyskyu-vplyv/31811302.html> (дата звернення: 15.04.2024).

44. Дослідження Digital News Report. (2023) Reuters Institute. Режим доступу: https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/2023-06/Digital_News_Report_2023.pdf

45. Belton, C., Menn, J. (2024). *Russian trolls target U.S. support for Ukraine, Kremlin documents show*. Washington Post. Режим доступу: <https://www.washingtonpost.com/world/2024/04/08/russia-propaganda-us-ukraine/> (дата звернення: 03.05.2024).

46. А. Кучеренко. (2023). Інформаційно-психологічні операції росії в державах “Глобального Півдня”. Посилення аналітичних спроможностей прийняття рішень. ADASTRA. с. 2-4, 17-18. Режим доступу: https://analytics.intsecurity.org/wp-content/uploads/2023/12/Ukr_ADASTRA_11_Global-South.pdf

47. Звіт про сприйняття України у світі 2022 (2022). Brand Ukraine. Режим доступу: https://brandukraine.org.ua/documents/33/Звіт_про_сприйняття_України_у_світі_2022.pdf

48. Звіт про сприйняття України у світі 2023 (2023). Brand Ukraine. Режим доступу: https://brandukraine.org.ua/documents/148/UA_Ukraines_Global_Perception_Report_2023.pdf

49. Дмитро Разумков, Український політик та державний діяч, Голова Верховної Ради IX скликання, розмова від 01/05/2024.

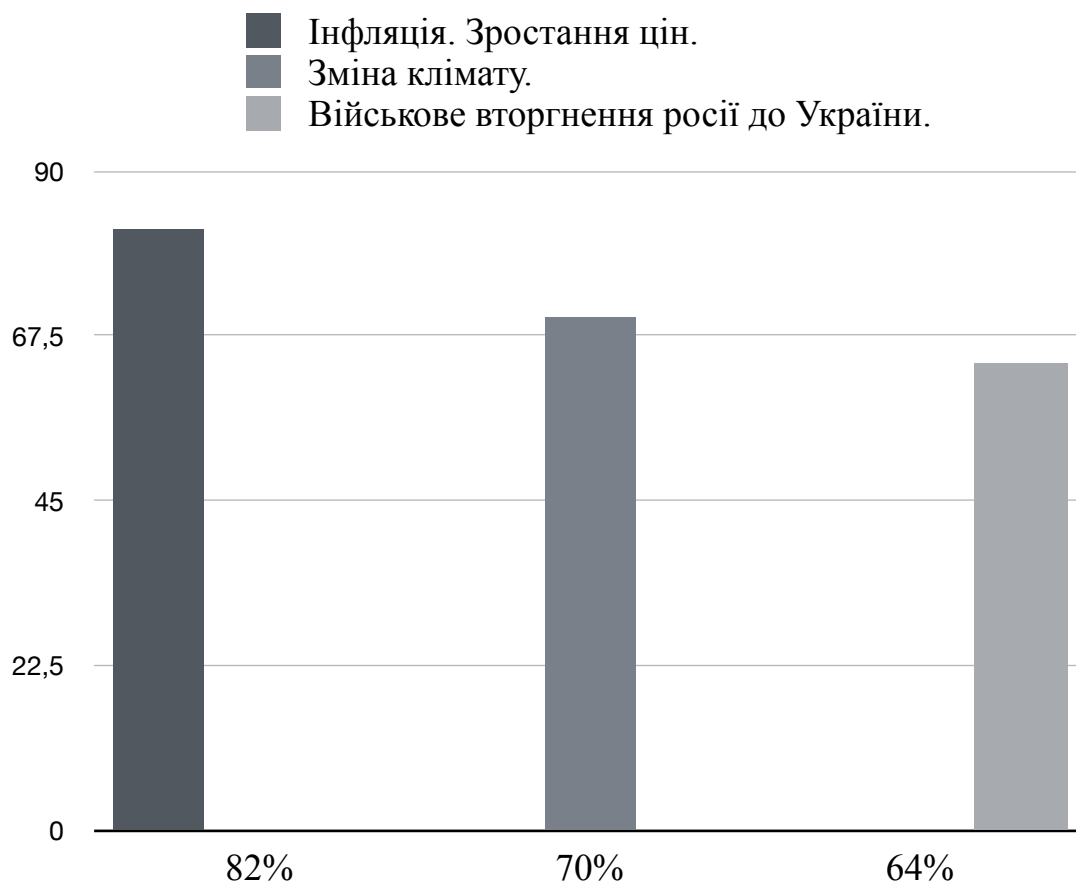
50. Ukraine NOW Новий брендинг України (2018). *Ukraine Now. Бренд України у світі*. banda.agency. <https://banda.agency/ukrainenow/> (дата звернення: 11.05.2024).

51. Сергій Кислиця, постійний представник України при Організації Об'єднаних Націй, нарративне інтерв'ю від 26/03/2024.

ДОДАТКИ

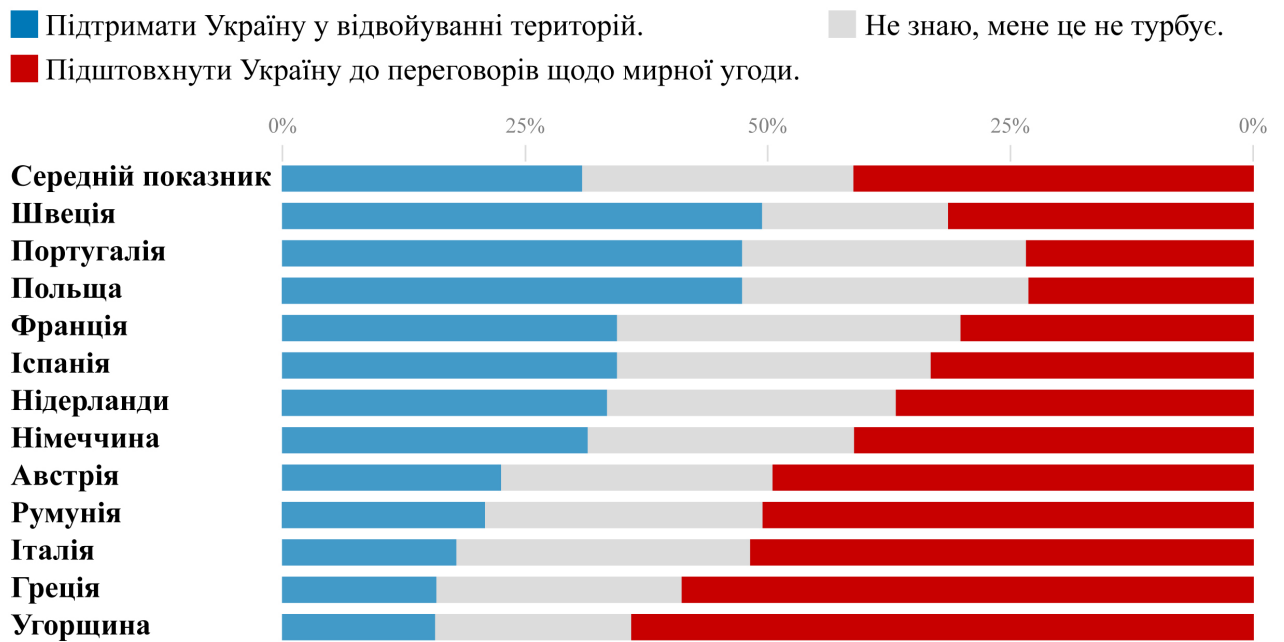
Додаток А.

Графіка

Графіка 1.1. Глобальна увага до вторгнення в Україну за даними опитування у 28 країнах міжнародної дослідницької компанії Ipsos (2022).

Що робити Європі щодо війни Росії в Україні?

Графіка 1.2. «Що з наведеного найкраще відображає ваш погляд на те, що має робити Європа?» — результати опитування ECFR (2024).

Таблиці

Таблиця 2.1. Відсоток підтримки приєднання України до НАТО протягом наступних 10 років серед держав-членів альянсу (опитування Pew Global Attitudes Project, 2009 рік).

За чи проти вступу України до НАТО?

Країна	За	Проти	Не знаю
Польща	64%	18%	19%
Литва	58%	20%	22%
Болгарія	49%	23%	28%
Чеська Республіка	46%	37%	16%
Словакія	43%	34%	23%
Угорщина	41%	30%	29%
Україна	28%	51%	21%
росія	8%	72%	20%
Німеччина	39%	53%	8%
- західна	40%	52%	8%
- східна	36%	54%	10%
Франція	54%	45%	1%
Іспанія	46%	20%	34%
Велика Британія	44%	30%	26%
Італія	32%	42%	26%
Сполучені Штати	46%	22%	32%

Таблиця 3.1. Динаміка соціальної дистанції від дорослого населення України до росіян з жовтня 2018 до вересня 2022.

Соціальна відстань до...	2018 рік (жовтень)	2022 рік (вересень)	Різниця
росіян — жителів України	3.24	5.03	1.79

Соціальна відстань до...	2018 рік (жовтень)	2022 рік (вересень)	Різниця
росіян — жителів росії	3.89	6.39	2.50

Таблиця 3.2. Основні категорії висновків та рекомендацій ГО «BRAND UKRAINE» щодо зміцнення репутації України серед міжнародних аудиторій.

Категорії:	Зміст рекомендацій:
1. М'яка сила — популяризація культурної тематики.	Послідовний підхід до розвитку національного бренду повинен бути спрямований на розробку комунікаційних програм відповідно до культурної тематики, висвітлення міжнародних подій; окрему увагу слід приділяти поглибленню емоційного зв'язку із закордонними аудиторіями, підвищенню обізнаності про історію держави.
2. Власні інформаційні повідомлення.	«Збільшення питомої ваги власних наративів у глобальному медіаполі» [47 с. 11] та системний підхід до комунікації, ґрунтовний на тривалих партнерствах з медіа у різних регіонах, має бути спрямований на досягнення комунікаційних цілей та зміцнення позиціонування України у міжнародному контексті. Генерування змісту повідомлень та забезпечення їхнього інформаційного наповнення постає важливим елементом формування сталих підходів до управління державним публіцитним капіталом.

<p>3. Плюралізм та увага до регіональних контекстів.</p>	<p>Задля забезпечення сталого розвитку глобального державного іміджу варто приділяти увагу сегментації комунікаційних підходів; важливо зважати на політичні та культурні особливості кожного окремого регіону, де Україна здійснює комунікаційну діяльність; також, варто брати до уваги політичний, етнічний, культурний контекст з метою формування раціональних інформаційних повідомлень та досягнення бажаних <i>цілей у сфері установок</i>.</p>
<p>4. Стратегічний підхід до планування та реалізації комунікації.</p>	<p>«Комунікації України мають базуватись на розроблених політиках і планах» [48 с. 13]; іншими словами, стратегічний підхід до реалізації цілей державного позиціонування повинен бути ґрунтовним на даних кількісних оцінок та релевантних аналітичних досліджень: це «єдиний правильний шлях до зміцнення репутації України як у короткостроковій перспективі, так і на кілька наступних років».</p>

Додаток Б.

Експертне наративне інтерв'ю №1: Сергій Кислиця

Постійний представник України при Організації Об'єднаних Націй.

Нью-Йорк, 26 березня 2024 рік.

Anna Ustenko: Currently, in the world that we live in, it is imperative for every political decision or action to be effectively communicated to the public in order for that action to be successful, perhaps, and have some benefits that are desired. And as we may attempt to predict what Ukraine will require, for example, in the future, as the war ends, there will definitely be many societal challenges, as, for example, the de-occupation and reintegration of the previously occupied regions are under action. And we may think that Ukraine can facilitate international expertise in dealing with this issue of communicating effectively, for example, the processes that will start going on politically on the territories of Ukraine that were under russian occupation for so long. How can the UN be of benefit, and can it actually be the platform to lead the efforts and help deal with that issue?

Sergiy Kyslytsya: Right. The presence of the UN in Ukraine has a long history. We have signed an agreement with the United Nations, and the UN established this country's presence back at the beginning of the nineties. So, even before the war, the UN was present in Ukraine and was one of the largest operators of the UN in the region. We had almost three dozen UN agencies and other organisations in Ukraine.

During the war, the UN has expanded its presence in Ukraine, and we have more than three thousand people now employed by the UN. Those are agencies, to begin with, UNDP — United Nations Development Program, that helps Ukraine and the Ukrainian government based on the program of activities that we together agreed. It's not that the UN comes and tells us what to do. We have always to agree the county programs, it is: UNICEF, it is UNFPA (фонд народонаселення — *Ред.*) population agency, it is ОСНА (управління з координації гуманітарних справ — *Ред.*) it is... You name it. And they all have what is the value of the UN. It has the expertise that they can offer to a country, provided that money is available.

And there are individual sponsors, even among the rich countries, who may have money but may have no human resources or expertise. Therefore, they ask the United Nations to do certain things. Because, of course for Ukraine, the major partner in the region is the European Union, but the European Union is mostly about economy and trade. It's not about human rights, for example. For human rights, it is the Council of Europe, which is a regional organisation.

But nevertheless, the UN has money and expertise, oftentimes that is not comparable to other regional institutions. The UN is also very heavily engaged from the beginning of the war in humanitarian response. And many people do not realise how much money has UN spent on Ukraine in twenty-two and twenty-three. In twenty-two, the humanitarian response of the United Nations in Ukraine was almost four billion dollars. And in twenty-three, it was three-point-four, around three-point-four billion dollars. It is a lot of money that the UN spent. Ukraine got much more money in twenty-two and twenty-three from the United Nations than any other conflict country. And there are more than fifty conflicts around the world.

So, there is a lot of criticism, and I am not defending the United Nations. I am just speaking matter-of-factly. In Ukraine, there is a lot of criticism, but mostly, criticism comes from the optics of looking at what happens in the Security Council. Right? Where Russia blocks everything, and the United States, and the United Kingdom, and France and others continue to believe that Russia is a full-fledged member of the Security Council. But the United Nations is not only the Security Council, and it's not even only the Security Council and the General Assembly. The United Nations is the whole range of institutions.

The problem with the UN at the beginning of the war was that most of the humanitarian response protocols were not designed for the kind of war that is taking place in European Ukraine. Most of their protocols were designed for Africa and other countries. And you cannot deliver food like they would do in Somalia, just dropping that food from the sky. You don't do that in Ukraine. And the case of Ukraine is that Ukraine maintains its part of the destruction in the East and in the

South: fully functional government, fully functional parliament, fully functional banking system, fully functional cyberspace. Everything.

So, the UN will be super important after the war because we will need to have, in a very coordinated way, people on the ground for recovery and reconstruction. The UN, in coordination with the European Union, countries like Japan — Japan is a very strong donor of many activities of the United Nations in Ukraine. They already develop programs for recovery, ready right now, on top of what the UN does. For example, for immediate response, like UN has delivered a lot of power generators. You know, the UN has helped many people with very simple things like after a strike, they would replace windows. And then you do it during the winter. It is fundamentally important.

Nobody's perfect. UN admits that they are not perfect. But not to appreciate what they do, not to engage in discussions about how to use their ability even better would be a mistake. You know, the territories that are under Russian occupation for a long period of time, like Crimea, for example, of course, we would need, we will need to deal with public sentiments, and we will have children who were like probably six years old when Crimea was occupied, and today they are sixteen, and when Crimea is de-occupied, they may be seventeen, eighteen. They lived in an entirely different country with an entirely different ideology. Of course, they would not be as willing, for example, to have a Western European or a NATO member dealing with their problems. So, UN is allegedly more neutral. And here we come to the question about neutrality and the value of neutrality, you know. So, there is a lot of future for our cooperation.

And you have to remember that our contribution to the UN budget is negligible. I will not open a secret that I will ask you — do you know when you buy a cup of coffee in Ukraine, and you pay a dollar or two dollars for the coffee, how many UN memberships of Ukraine do you buy? All right let's see. If you buy one-dollar coffee, you should probably, well, it's not even available in Ukraine for one dollar. Right, so then you buy when just drinking a cup of coffee, you buy twenty-five memberships per year. Because, per capita before the aggression, Ukraine was paying only four

cents a year. Every citizen in Ukraine would pay just four cents for membership in the United Nations.

And before the war, even before the war, even before the United Nations spent four billion dollars in Ukraine as humanitarian assistance, in 2021, the UN provided Ukraine with assistance of two dollars eighty-five cents per capita. So, every Ukrainian pays four cents and receives lots of this money. So, the problem is, it is communication. The problem is that many politicians, many regular Ukrainians, they are guided by the hype of social media. They simply do not know the subject.

And I think that it is a fundamental rule of people like you, students, or their professors, to learn as much as you can. And then when you take part in the discussions, be it in the formal circle, be it with your peers, be it with expert community, be it with politicians and members of the parliament, you just ask them simple questions. You ask them: «Do you know how much you pay for your membership in the United Nations? You pay just four cents».

You know, we paid the United Nations one-point-six, now we pay one-point-seven million, and we received almost four billion. You know, Poland pays the United Nations more than twenty-eight million. Right. I will, I can say but hope you may not use it. I would say that there is a powerful economy in the Western hemisphere, there is a powerful economy in the Western hemisphere, where every citizen is so rich and so blessed, and they pay twenty-cent per capita. We pay four, they pay twenty-cent per capita. And the name of this powerful economy is Cuba. So, imagine the size of the country, imagine the economic development, imagine the miserable conditions. They still use these «coupon books» to get food. And nevertheless, because of the miracles of statistics and other things, they pay twenty-cent per capita.

And here is Ukraine, paying 4 cents per capita and blaming the United Nations for all the evil. You know. This is at least not just. The United States, on the other hand, that is so difficult. The United States pays twenty-two percent of the budget, of the regular budget of the United Nations. So, there are one hundred ninety-three countries, and there's just one country — the United States, they pay twenty-two percent. And they pay twenty-seven percent to the peacekeeping operations budget.

So, when the US Congress is not happy with the United Nations, among other considerations, they say: «What the hell? We are paying a quarter of their budget, and they are not efficient», you know. «So, we pay twenty-two percent to the budget, Ukraine pays 0.056%».

The United Nations must be reformed. The United Nations is not perfect, far from being perfect. The United Nations is so imperfect that the Secretary-General himself when he went to the Munich conference this February, his starting lines of his speech were that this organisation does not serve the interests of anyone anymore and it must be reformed. But it does not mean that polite, educated people should not appreciate what the United Nations, even being so imperfect, still does for our country.

Додаток В.

Експертне наративне інтерв'ю №2: Володимир Горбач

Виконавчий директор Інституту трансформації Північної Євразії, політичний аналітик Інституту Євро-Атлантичного співробітництва, експерт з питань зовнішньої та внутрішньої політики України.

Київ, 24 квітня 2024 рік.

Анна Устенко: У контексті асоціацій з Україною панує «політизація» сприйняття через призму кризи, війни, корупції та нестабільності, що тривалий час домінували над іншими темами в інформаційному просторі. І коли б ми спробували спрогнозувати ситуацію в Україні після фактичного завершення бойових дій, що уможливить деокупаційні, реінтеграційні процеси, на нас чекає багато викликів суспільно-політичного характеру. Можливо, образ єдиної, консолідованої України зазнає зміни. Ми можемо говорити про глобальний контекст, коли питання України цікавить вже не лише (як після 2014 року) Європейські країни, Північну Америку. Сьогодні це вже більш глобальне питання. Набагато більше регіонів, і Азія, і Африка, і Латинська Америка — є певні речі, як безпека продовольства, тому ми можемо говорити про глобальний контекст. І оцей образ України, який сформувався зараз, може зазнати зміни після завершення бойових дій, тому що Україна зіштовхнеться з внутрішніми конфліктами. І постає міркування: яку роль у даному контексті посідає публічна дипломатія та інформаційна політика? І чи є все ж таки питання позиціонування України відповідальністю держави?

Володимир Горбач: Почну з останнього. Звичайно, зовнішнє чи «зовнішньо-інформаційне» позиціонування України є відповідальністю, ви сказали держави, я би, напевно, уточнив, що конкретно уряду, в західному розумінні слова «уряд», включаючи й президента — «governance» (у перекладі з англійської — «управління» — *Ред*). Це їхня відповідальність, їх для цього обирають, і це їхні обов'язки. Але не лише вони. Ви правильно дуже підмітили, перша теза була про те, що образ України формується більше якимись великими

подіями в Україні або довкола України, такими, як майдани, війни і так далі, ніж цілеспрямованою політикою Міністерства закордонних справ. І це об'єктивно. Це нормально, інакше і бути, мабуть що, не могло. Бо ці великі події чи мега події, вони формують наратив західних медіа перш за все або світових, глобальних медіа. І через ці глобальні медіа люди отримують якусь інформацію про Україну і, можливо або навіть не можливо, а переважно, взагалі вперше. Тому, якщо Україна стає порядком денним глобальних медіа, то ці медіа і формують уявлення про те, що тут відбувається, те, якими ми є і що від нас чекати; і навіть і причини того, що тут відбувається. Тут я з вами цілком згоден.

Але звичайно, що те, що має робити уряд — це на рівні публічної інформаційної дипломатії. Він має, повинен робити те, що може зробити. І тут більше акценту варто було би робити в проміжках між цими мега подіями, робити інші грані діаманту: культурні, якісь спортивні, те, що не стосується безпосередньо політики чи воєнних дій. Економічні так само.

От про продовольчу безпеку ви згадали. Це дуже важливий момент, який спрямований не на Європу, не на Північну Америку, а перш за все на країни Африки. Бо це справді те, що в реальності було, в реальності є. Україна справді є великим виробником продовольства, і ми в Україні це завжди знаємо, з перших класів школи, цінності чорноземів і всього іншого. Але інші люди цього не знають. Люди за межами України, якщо споживають борошно чи кукурудзу, чи олію, рідко цікавляться країною походження цього продовольства. Тому цей сигнал добре пройшов. Не з добрих причин, а з травматичних і трагічних причин — блокування наших портів, але цей сигнал пройшов, принаймні по Африці, що саме в Україні роблять те продовольство, яке вони споживають.

Анна Устенко: Хотіла би зробити уточнення. Комунікаційна діяльність зовнішня, вона, на вашу думку, потребує не лише, можливо, ініціатив культурних і таких, які працюють саме через призму м'якої сили. Можливо, саме державним структурам варто зосередити увагу на інформаційній політиці, яка би зверталась до конкретних питань, і просто цілеспрямовано просувала певні наративи в тих суспільствах, які тривалий час були поза межами уваги

дипломатії? Тобто це такі конкретні питання, які треба «прокомунікувати» на окремих територіях, серед окремих аудиторій.

Володимир Горбач: Таргетування теж важливе, я з вами згоден. Але я починав спочатку думати про те, що обов'язком уряду є промоція України. І промоція в цільових аудиторіях. Але промоція може бути не як України загалом, не як плями на карті, а якихось конкретних важливих для цих людей моментів. Таких, як наприклад, продовольча безпека — то це промоція в Африці і частково в Азії. Близький Схід, перш за все, звичайно. Там, де це все споживається. Тобто «промоушен» він можливий тільки тоді, коли є що «просувати». Треба виходити з того, що воно в нас є, ми хочемо це «просувати», ми хочемо це показати, ми його беремося просувати, і відповідно цільові аудиторії наші такі. Це, мені здається, нормальна маркетингова штука.

Інший момент, це те яку Україну ми можемо просувати. Справа в тому, що ця війна, вона нас теж, і може, нас перш за все, трансформувала, і дуже серйозно. Ми тепер не та вже країна, яка була до війни, і швидше за все, вже такою не станемо. У нас якісь є проблеми внутрішні, вони зникнуть самі собою, але нові з'являться. І був серйозний... це така негативна сторона нашого образу, іміджу, про який писали дуже багато, і писали і показували глобальні медіа — це корупція, це є розділеність країни на дві. Ну, розділеність за мовною ознакою перш за все, і за регіональною ознакою. Оцієї розділеності вже практично немає, війна її стерла як на території географічно, перемішавши населення між собою через внутрішніх переселенців, зовнішніх біженців. І маса народу теж перейшла на українську мову, принаймні в публічній сфері. Тому такий поділ він уже не є тим визначальним. І я думаю, будуть інші поділи.

Анна Устенко: Ви кажете, постануть нові завдання, і ті фактори, за якими ми раніше розділялись, набудуть нового значення і нової форми. У цьому контексті у мене питання щодо міфотворчості. Колись натрапила та таке формулювання: «Коли ви переростаєте свої міфи, ваше суспільство починає занепадати». Англійською це звучало приблизно так: «If you outgrow your myths your society is ending». Якщо ми застосуємо таку максиму, коли говоримо про

російську федерацію, то кінець суспільства, як фактичний кінець функціонування сусідньої держави, сформує перед нами нові і важливі виклики. Звичайно, дуже важко про це говорити зараз, це відкрите питання не лише для України, але й у більш глобальному контексті. Але, все ж таки, якими, на вашу думку, могли би бути такі виклики?

Володимир Горбач: Я думаю, що вони будуть типовими для країн, які пройшли війну. Це перш за все психологічні травми. Як суспільство, ми вже травмовані, і це вже незворотній процес. Ми вже не зможемо повернутись у стан до травмованості. Ми будемо долати цю травму якийсь час поколіннями, як долали, до речі, травму голодомору, наприклад. Тобто це все вже відбувається. Проявлятиметься воно більше і гостріше із поверненням до цивільного життя тих людей, масового повернення людей з фронту, з війська, і адаптацією їх до цивільного життя, повернення в сім'ї, повернення в трудові колективи, в свої громади. Це все буде дуже важко проходити. І на це треба буде звертати велику увагу.

Ну і, відштовхуючись від цього, я не зазначив, війна трансформувала і наш образ зовнішній. Він, з одного боку, героїчний. Всі зовнішні спостерігачі говорять, що український народ героїчно опирається і хвалять нас. Але це дуже віддалена оцінка тих, хто дуже далеко, з далекої відстані за цим спостерігає. А ті, хто тут ближче знаходяться, вони теж спостерігають і другу частину цього героїзму, зворотню. І сприймають нас як країну і суспільство-жертву. І це так, ми є жертвою війни. Навіть коли цього не усвідомлюємо чи не визнаємо, в очах сторонніх спостерігачів ми є жертвою, перш за все жертвою агресії. Відповідно, ми в позиції жертви знаходимось. І після завершення війни нам доведеться долати і цю сторону іміджу, що ми — жертва війни. Нам доведеться показувати назовні, що ми долаємо всі ці виклики, долаємо ці внутрішні проблеми і акцентуємо на чомусь іншому, позитивнішому, ніж оплакування, ніж оцей от «культ жертвості» нашої. Про міфи згадали, от в принципі, цей міф війни», його буде закладено в майбутнє, можливо, кількох поколінь, якщо не станеться нової війни.

Донедавна, моє ще дитинство, кінець ХХ століття, воно було в міфі Другої світової. І в школі, і в родині це проводилось. Зараз буде зовсім все інакше: інша війна, інший ворог, інші обставини, але ті самі переживання: жертви, інваліди, ветерани війни і все таке... Усі ці трагічні аспекти, які все це супроводжують. Тобто тут потрібно буде формувати новий, все таки, міф війни, не через культ перемоги, реваншу і звинувачення ворогів у чомусь, то це само собою. Але багато уваги потрібно буде приділити внутрішній роботі над собою і виходу в умовну нормальність, за допомогою цього нового сконструйованого поствоєнного вже міфу. Я ще не знаю, яким він буде, але думаю, що він буде пов'язаний все таки більше з процесами інтеграції України в Західні структури перш за все, і прокладання «місточків» до Західного світу. Це зовнішня сторона. Але внутрішня теж, тут акцент на героях. Він буде дуже важливий, але тут, так би мовити, важливо ще буде за допомогою цього міфу досягти якоїсь нормалізації. Ну, ясно що це буде нова норма, але щоб вона була більш-менш прийнятна для всіх членів суспільства, тих які справді героїчно воювали, і тих, які від цього всіма способами ухилялися. Тут, як би не довести до внутрішнього конфлікту і з'ясування відносин буде дуже важливо.

Ну, і головне, мабуть, міф — це добре, але зараз треба, можливо, починати мислити чи оперувати поняттями наративів і «гранд-наративу». І оцей новий український «гранд-наратив», він почав формуватися ще з 2014 року, з Майдану, з пояснення, хто ми, що ми, як ми, що ми робимо, чого ми прагнемо, куди ми йдемо, і через війну, чого це нам коштує. От вибудувувати такий, за великим рахунком, «гранд-наратив» нової нації. Тут важливо розуміти, що ця війна вже остаточно дооформила сучасну українську націю. І, можливо, на цьому потрібно робити акцент як на новому початку.

Так, звичайно, це важливо, там козацька доба, Києво-Руська доба. Але, як політична нація, хоча я й не люблю цього терміну, ми починаємося в сучасності. Це наш початок, це наша точка відліку, і під цей «гранд-наратив» будувати конкретні наративи по напрямках, галузях, темах. І відповідно, цим вже має

займатися держава, не просто публічні інтелектуали, а й академічні установи з відповідним фінансуванням, плануванням і таке інше.

Анна Устенко: А можете уточнити, ви кажете, політична нація — вам не подобається цей термін, чому?

Володимир Горбач: Ну, бо нація — це сама по собі політична категорія. Це тавтологія. Неполітичних націй не буває. Бувають нації моноетнічні, бувають поліетнічні. Але вони всі політичні. Нація — це народ-держава, це «nation state», ви знаєте. Нації без держави не існує. Відповідно, держава — це політичний фактор. Це термін Західної політології — політичні нації; але я вважаю це тавтологією. Це просто боротьба, так би мовити, з моноетнічністю в такий спосіб відбувається, через певну підміну термінів.

Анна Устенко: Остання тема, яка досить, можливо, широка, але стосується того, про що ви щойно говорили — саме про героїзм, про це бачення українців як героїв, тих, які фактично захищають кордони. І в даному контексті, і в контексті подальшої європейської інтеграції України, мені здається, ще є один важливий момент — це питання націоналізму, яке є досить болісним для Європи, і може мати теж потенційний не дуже сприятливий аспект от саме в контексті української інтеграції в європейську спільноту. Чи можна говорити, що це дійсно так, що ми будемо стикатися з цією проблемою? Як би нам уникнути її негативних, для себе в першу чергу, наслідків?

Володимир Горбач: Ми з цим стикнулись на початках війни (2014 року — *Ред.*), коли Західні інтелектуали і публічні інтелектуали, і політики більш лівого такого спрямування дуже насторожено і засуджуючи ставилися до певних добровольчих формувань України на фронті, таких як наприклад, тоді, на той момент, батальйон «Азов». Зараз це вже ціла бригада. І не лише, там «Правий сектор» і все інше. Ми це пам'ятаємо, це було «насторожуюче», і це сприймалось, справді, з острахом. Це використовувала ворожа пропаганда проти нас. Самі «підставлялися», але це використовувалось проти нас.

Ну, мені здається, що цей етап, його вже пройдено. Тут націоналізм у такій позитивній конотації, це та ідеологія чи система, яку продукують пригноблені

нації. Націоналізм, якщо ставити його в один ряд із антиколоніалізмом, то можна вписатися в позитивне сприйняття на Заході. Тобто це наша реакція на речі, реакція природна і здорова. І іншої реакції, в принципі, і не варто було чекати. Якщо організм живий національний, то він так реагує, якщо він так не реагує, значить він вже був мертвий на той момент.

Плюс, є певна еволюція і в Європі так само зараз. Оцей дискурс антиколоніалізму, він ну дуже впливовий, ви знаєте. Я не скажу, що пануючий, але паралельно з цим розвивається і нормалізуються праві підходи. Більш консервативні, чи це називається націонал-консервативні, можливо. Ну там а-ля уряд Орбана і щось подібне, навіть в Італії — перемога правої партії на виборах. Тренд такий є, його буде проявлено, швидше за все, на виборах до Європарламенту цього літа. Він не стане пануючим, але стане нормальним. Тобто його будуть сприймати вже не як прояв нацизму, фашизму і загрозу повернення концтаборів, умовно кажучи. Але це буде один з полюсів, одна з достатньо впливових течій політичної думки.

Тому дехто на Заході може, звичайно, проводити, і буде проводити цю внутрішню ідеологічну боротьбу в себе в країні зі своїми політичними опонентами всередині своєї країни. Ну, наприклад, правими радикалами. І може переносити цей образ, цю уявну загрозу на українських правах радикалів як таких союзників їхніх ворогів. Таке може бути, це конструкція така. Раніше це було і, мабуть, буде повторюватись. Але чогось особливо такого страшного в цьому теж немає, і навряд чи буде.

Я тут повернуся до української історії, бо після війни в нас буде новий баланс у суспільстві. Зараз він, я не скажу спотворений, але він вимушено деформований, бо це виклики війни, загроза існуванню. Війна екзистенційна, тому цінності змістилися в радикальний опір: максимальний патріотизм, дуже різку риторику і так далі. Після війни баланс буде трошки інший. Він зблизиться до центру, я думаю, про це покажуть нам перші ж вибори після завершення війни. Ми пам'ятаємо, як це було у чотирнадцятому році, здається. Коли політична партія, яка мала імідж радикально-націоналістичний, це

всеукраїнське об'єднання «Свобода», воно не виграло виборчу кампанію. І це означало, що в суспільстві ці от настрої були, попит на таку політичну силу, на такі настрої були більшими в момент чи період режиму януковича, а саме, вже боротьби з цим режимом януковича радикальнішими засобами. Але зразу ж, так би мовити, зникло після, зменшилось набагато після того, як ця загроза зникла, чи то не зникла, а була усунута, знову ж таки, в силовий спосіб. Тобто виконали місію — відійшли на другий план. От десь приблизно така динаміка буде і з нашими праворадикальними силами, угрупованнями, і навіть настроями суспільними.

Додаток Г.

Експертне наративне інтерв'ю №3: Інна Хоменська

Кандидатка філологічних наук, директорка дирекції «Медіацентр» Державного підприємства «Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв».

Київ, 1 травня 2024 рік.

Анна Устенко: Публічна дипломатія виконує іншу функцію у час війни, аніж у мирний час?

Інна Хоменська: Зокрема. Тобто вона, звичайно, виконує свої загальні функції: інформування, підтримування цікавості, інтересу до суспільства. Але вона також виконує інші функції, звісно.

Анна Устенко: Тобто, якщо в мирний час вона теж важлива, але можна сказати, не дає таких різючих ефектів, як дають якісь суспільно-політичні потрясіння, то в час кризи її градус важливості набуває іншого сенсу?

Інна Хоменська: Набуває. Так, абсолютно точно. Я би тут навела, до прикладу, ви можете подивитись про всі ці акції та ініціативи, вона має іншу мету інформування іноземної громадськості і залучення іноземної громадськості. Тобто залишаються функції: інформування про культуру, про досягнення, про країну, формування позитивного іміджу, тобто все, що виписано у Стратегії публічної дипломатії, яка була презентована до повномасштабного вторгнення, все відповідає дійсності.

Але, окрім іншого, тепер публічна дипломатія набуває ще і мети — привернення уваги, наприклад, до захисту прав громадян на окупованих територіях, до бойкотування участі (росії – *Ред.*) у Олімпійських іграх. І це ціла була запущена інформаційна кампанія з картинками, з історією, з наповненням тощо. Також була «#FreeTheLeopards» Міністерства закордонних справ з креативними агенціями. Запустили цей тренд. Це все інструменти публічної дипломатії, які вже мають на меті зовсім інше спрямування.

Анна Устенко: І все таки, ваша експертна оцінка цієї діяльності, яку Україна наразі виконує? Чого бракує, або, навпаки, як би ви оцінили успішність впровадження цих ініціатив? Я розумію, вони є дуже важливими, і завдяки ним вдається досягати багатьох речей, як озброєння, залучення ресурсів. Але, можливо, на вашу думку, як можна було б покращити? Це дуже спрощене бачення, я розумію, цієї проблематики — «Що можна було би зробити, аби було краще?» Але, все одно, в цьому ключі, у цьому спрямуванні, чи є у вас такі думки, що нам або бракує інституційної «напрацьованості», що в нас не так стабільно працюють інституції, не так усталено, і це нам заважає у якийсь момент, може, краще ці речі реалізовувати, чи можливо, є якісь інші аспекти?

Інна Хоменська: Ви знаєте, я би оцінила високо діяльність публічної дипломатії в контексті інституцій. Навіть якщо брати посольства іноземних країн. В принципі, завдяки департаменту публічної дипломатії, який вже з 2014 року має достатньо непогані напрацювання і за інструментами, і за алгоритмами взаємодії, розширення, непогану базу контактів; посольства, я вважаю, сьогодні досить непогано з цією функцією намагаються впоратися, і багато вже мають успіхи.

Але в публічній дипломатії, як і, мабуть, в багатьох сферах публічної діяльності, багато залежить від особистості. Якщо посол яскрава особистість, харизматична, дуже чітко відчуває контекст, у ньому орієнтується, як до прикладу, Андрій Мельник у Німеччині, то такому послу вдається більше. Якщо є хороша команда, якщо є достатнє забезпечення цього посольства, то, звісно, це дає додаткові можливості й переваги тим посольствам. Де складніше, де посол не має такої харизми яскравої, яскравої особистості, бо це ж людське: ти можеш професійно щось набути, але це, мабуть, вроджене і розвинене, скажімо так. То там, звісно, складніше. Можливо, це теж таке моє спрощене бачення, але я кажу зі свого особистого досвіду те, що бачу в щоденній роботі з іноземними дипломатами і з нашими дипломатами закордоном. І я бачу, просто, де яскраві постаті, які за собою далі ведуть і українську громаду, і їх коло себе групують, створюють підґрунтя для подальшої співпраці.

Відкриття українських інститутів закордоном, воно, в принципі, теж сприяє, але ми маємо розуміти, що це теж фінансування і база, якої в час війни у нас недостатньо. Тому пошуки грантових підтримок з громадськими органами і окремими суб'єктами діяльності публічної дипломатії — це теж сьогодні дуже сприяє. Наукова експертна дипломатія у нас дуже гарно розвинена. Я вважаю, що наші науковці, за рахунок мобільності, навчання, за рахунок обмінів, підвищили рівень своєї участі в цих процесах. І взагалі, в принципі, роль недержавних структур та громадських органів у публічній дипломатії, вона сьогодні зросла, і вони справді сприяють. Проте є і свої виклики, тому що не всі громадські організації, не всі органи — вони є добросовісними і вони є достатньо фаховими, аби бути учасниками цих процесів, тому є певні ризики. Тобто, для наших інституцій, це і позитивна частина, але і частина додаткового контролю.

Як би покращити? Звісно, інституційний складник має бути посилений. Тобто українські інститути закордоном, як мережа для того, щоб не всі громадські структури просто самовільно брали участь, як актори публічної дипломатії, це було би добре. Але ми теж маємо усвідомлювати, що процес інституціоналізації публічної дипломатії в нашій країні розпочався з 2014 року, з часів Революції Гідності. Він не розпочався 1991 року, з набуттям Україною незалежності, бо такого завдання, в принципі, не стояло на повістці денній. Якщо, умовно, брати до уваги Сполучені Штати Америки, які вже в ХІХ столітті повністю мали цей публічний складник, а в часи Холодної війни, це були вже окремі інституції, які цим займалися, то у нас це тільки десять років формування цього напрямку, як державного. Тому, в принципі, я би оцінювала позитивно ці кроки з урахуванням того проміжку часу, за який ці структури формуються і які досягнення вони уже мають.

А в ролі посилення, так, інституційна підтримка, роль держави повинна бути, бо інакше про державу говоритимуть різними голосами. А про країну мають говорити одним голосом і для цього існує ця Стратегія публічної

дипломатії, аби об'єднати різних гравців і дати їм напрямки, які вони мають посилювати і розвивати.

Анна Устенко: Бачу, що часу вже небагато лишається. Цей момент щодо співпраці з дипломатами тих регіонів, в яких Україна історично, у розрізі останніх 30 років, була недостатньо представлена, зокрема в африканському регіоні. Дипломатична присутність України в Африці була зовсім на низькому рівні, фактично, буквально до року тому, тоді це почало розвиватись. Які є особливості співпраці у вашій роботі у контексті налагодження зв'язків з такими країнами, з дипломатичними корпусами?

Інна Хоменська: Це хороше дуже питання, тому що, африканських країн в Україні з часу повномасштабного вторгнення не так багато представлено, кількість фактичної присутності зменшилася, при тому, європейські країни, там наприклад, деякі представники, навіть не виїжджали з Києва з часу повномасштабного вторгнення. Але Африка потроху повертається назад. Так само, як ми звертаємо увагу на Африку.

Минулого року ми проводили круглий стіл із Центром протидії дезінформації і Радою національної безпеки про протидію наративам на Африканському континенті (у рамках якого відбулись панельні дискусії на теми: «Міжнародний досвід зміцнення інформаційної стійкості та боротьби з ворожими наративами» та «Протидія російським наративам і присутність України в Африканському інфопросторі» — *Ред.*). За тим посиланням першим я вам надіслала, там є ресурси, зможете подивитися. Тому що ми, справді, відчуваємо тиск російської дезінформації на цьому континенті. Їхня присутність там значно більш розвинена, кошти вливаються просто неймовірні в дезінформацію і пропаганду російську на цьому континенті.

Але радісно, справді, що наші посольства цього року додатково ще відкрились на Африканському континенті, а також, збільшується присутність почесних консулів України в Африці, а також Африки в Україні. От нещодавно було відкриття почесного консульства Демократичної Республіки Конго в Ужгороді. Практика почесних консульств в контексті публічної дипломатії — це

також дуже цікавий кейс, тому що багато з цих людей, вони справді сприяють. Тобто серед функцій почесного консула іноземної країни в Україні є не тільки налагодження двосторонніх економічних (зв'язків — *Ред.*), захист громадян, наприклад, Демократичної Республіки Конго в Україні, а й промоція Української діяльності закордоном: і групування книг, комунікація з університетами, запрошення студентів, які повертаються потім в Африку вже з новим досвідом, з новими знаннями, і є, в принципі, певним чином, уже «промоутерами» України, якщо у них тут все склалося добре. Тому я би сказала що за останні роки ця робота посилилась.

Проте для нас, наприклад, як для структури, яка працює з іноземцями в Україні, а не знаходиться там, безпосередньо закордоном, складність роботи з цими країнами, навпаки, зросла, бо їх просто немає присутніми тут. Тобто їх дуже мало. Якщо ПАР має відновити роботу посольства тут в Україні, а фактично, зараз працює з Польщі, це не одне і теж. Коли посол працював на Січових Стрільців в офісі ГДП, наприклад, і мав своє дипломатичне представництво, це не одне і те ж. Це не дозволяє їм відчувати ту проблематику, з якою ми маємо справу сьогодні, бо вони не знаходяться тут. Але зараз відкриття Українських посольств за кордоном, я сподіваюсь, буде цьому сприяти.

Додаток Д.

Експертне наративне інтерв'ю №4: Дмитро Разумков

Український політик та державний діяч, Голова Верховної Ради ІХ скликання з 29 серпня 2019 до 7 жовтня 2021 року.

Київ, 1 травня 2024 рік.

Дмитро Разумков: Для політичного піару, щоби вийти і сказати: «У нас є програма, що ми маємо сьогодні зробити після того як завершиться війна», я розумію, з точки зору політтехнолога, я там цей шлях пройшов. А якщо ми з вами говоримо як люди, які переживають за державу, то це «фількіна грамота» буде. Це буде мирний план в Луганю, той, який вже показували. Його сьогодні можна лише під «ножку» стільця покласти, щоб він не хитався. Для того, щоб розуміти, як воно буде працювати, в тебе має бути база, з якої ти відштовхуєшся. Сьогодні ти можеш мати напрямки, але писати покрокову детальну стратегію сьогодні неможливо. Ти маєш мати мету, ти маєш мати «реперні точки» так звані. Але детального плану ти не зможеш написати, бо ти не знаєш який у тебе є ресурс, який у тебе є людський капітал і скільки є часу. Це те, з чого готується кожний план, що у бізнесі, що у політиці. Але ти маєш мати ціль, до якої прагнути. <...>

Що почало відбуватися після цієї заяви (про новий закон про мобілізацію — *Ред.*) в Європі, і що почали казати, поки що кулуарно, але завтра це будуть вже казати некулуарно; вони розганяють наступний наратив, вони говорять про те що, своїми там «говорящими головами»: «А чим відрізняється Україна від росії? Вони ж теж обмежують права, і тому подібне; а чому ми маємо одним допомагати проти інших?» Взагалі цього не можна робити. Взагалі! У вас для цього є закон про воєнний стан. Вони зараз говорять: «Ми таке направляли і раніше». Вони раніше, може й, направляли; ну, по-перше, про це ніхто не побачив, а зараз побачили, і це іміджева, дуже сильно... Вони і так на них звертають, і так на ту Конституцію, хто там читав, книжечка та й книжечка. Але, якщо серйозно, то ці норми для них на папері, для багатьох, назвемо це

так. Але коли такий сигнал іде назовні, це серйозно погана історія з урахуванням того, що будуть продовжувати «качати» ті ж самі росіяни, після 20 травня про внутрішню геополітичну ситуацію. І все це погані «інформаційні камінці», або знаєте, такі штрейкбрехери, які будуть бити по стабільності України і її сприйняттю на міжнародній арені. Чому це робиться, тому що люди не рахують на один крок попереду. Я не кажу мають план, на один крок не рахують. <...>

Я думаю, що ви бачили історію з Держдепом, який засудив «єдиний марафон». У мене погане ставлення до «єдиного марафону» персональне, але це моє ставлення, в тому числі й з політичних мотивів, я туди не потрапляю десь два і два роки. Ну це політика, ОК. Я зараз не про політику, я говорю про реалії. Але коли Держдеп каже, що це утиски свободи слова, і погано для демократії, тиск на опонентів і тому подібне, і «рупор пропаганди»... У нас інша держава де «рупор пропаганди», ми з нею воюємо починаючи з 2014 і в активних бойових діях, прям в сильно активних, починаючи з двадцять четвертого нуля другого. І це все що буде використовувати росія проти нас на інформаційному полі, вони вміють там працювати, а ми, на жаль, чомусь «просідаємо». <...>

Анна Устенко: Моє питання ґрунтується на вашій тезі, що держава — це люди. І у нас в Україні буде, ми можемо вже це прогнозувати, велика проблема після завершення повномасштабної війни, проблема із де-окупаційними і ре-інтеграційними процесами, і це буде проблема всередині держави, зокрема пов'язана з тим, як повертати людей, громадян України, скажімо, з окупованих територій. Це, звичайно, буде пов'язано значним чином із питаннями: «Як довго вони були під окупацією, з якими вони проблемами зіштовхувались?» І це, звичайно, є цілий такий корпус проблем і питань. І в Україні є можливість, скажімо, залучати міжнародний досвід в цих питаннях. Наприклад, досвід Хорватії, ну, це один з варіантів. Як ви вважаєте, наскільки ефективною є така стратегія — залучення міжнародного досвіду? Чи Україні варто шукати в цьому

якийсь свій шлях? І в цілому, як ви бачите даний процес після завершення повномасштабного вторгнення?

Дмитро Разумков: Дякую. Непросте запитання, тому що воно багато обговорюється, загалом, обговорюється у закритому режимі, тому що ніхто про це відверто говорити не хоче, але проблему ми таку будемо мати. Я не є прибічником люстрації. Тому що, є деякі колеги, які говорять, що всі, хто був на окупованих територіях, мають піддатися люстрації. Я поясню чому. По-перше, я не люблю загальну відповідальність. Відповідальність має бути персональна. По-друге, я задаю зустрічну тезу, яка їх ставить в «ступор». Я кажу: «Добре, а мешканців Київщини, які місяць були під окупацією, ми теж піддаємо повній люстрації? Ні.» Я кажу: «Чому? А проміжок часу який?».

Я вважаю, що тут має бути персональна відповідальність, тому що в Київській області, просто ну от рідна область, тому тут можу так казати, були люди, які стали «присібниками» окупантів в перші ж години. І тут не люстрація має бути, тут має бути карна відповідальність за державну зраду. А є ті, хто знаходяться на окупованих територіях, я знаю навіть тих, хто виїжджав на територію, ну коли почалась війна в 2014 році, вони виїжджали на територію вільної України, не змогли себе знайти і, на жаль, повернулися туди. Тому що там був хоча би дах над головою і якась робота і тому подібне. І таких знаю. І вони непогані були. Вони чекали, що Україна повернеться. Я зараз не про Крим, там була трошки інша ситуація, я знаю це про людей з Донецької, Луганської області. Не поодинокий випадок. І вони отримували сьогодні паспорти. ОК, це погано? Погано. А у всіх у них була інша можливість цього не зробити? Ну як там вони мали жити десять років, якщо вони не отримують цей паспорт? Ніяк.

Є ті, хто колаборанти, є ті, зрадники, є ті, хто вбивали мирних людей, їх не люструвати треба, їх треба саджати. Саджати за державну зраду. А є всі інші, з якими ми маємо говорити. Ми ж не Сталін, який взяв всіх, хто жив у Криму, кримсько-татарський народ, посадив на... Або депортував, або посадив на баржу і втопив, правда? Ні. А там є ті, хто і зараз чекає, що прийде Україна, а є якраз й ті що, коли почалась «повномасштабка», вони зараз дуже непогано

воюють за Сили Спеціальних Операцій на тих територіях, і нарешті дочекалися можливості воювати за незалежність України. Таких теж тоді треба?.. Після того, як ми повернемо території, сказати: «Все, ваша місія виконана, а тепер ми вас ілюструємо», чи як?

Я взагалі не люблю люстрацію, це не популярна історія. У 2014 році мене за це багато критикували, але я не вважаю це правильним. Я не вважаю відповідальність за класами нормальною. Я не вважаю відповідальність за професією нормальною. Були державні чиновники, от «зам.» голови обласної державної адміністрації. От ти був «зам.» голови обласної державної адміністрації. Все, ти десять років не можеш працювати. А я знаю тих, хто і Майдан підтримував, а я знаю тих, хто поганого нічого не робив, а я знаю тих, хто потім робив багато правильних речей для того, щоб не пролилась людська кров, а їх теж всіх вигнали. Так само інших професіоналів державного сектору, державного управління. У мене був приклад, по одній з областей. Поліція, на той момент міліція... Три людини там працювало. На одному нема де клейма ставити, він залишився працювати. Двох інших вигнали. Один з них голий, босий, «підперезаний», хороший професіонал, якого всі поважали, і який був на своєму місці, просто його вигнали, а інший — знову, не було де клейма ставити, він просто звільнився, його просто звільнили. Замість того, щоб одного нормального залишити, а двох корупціонерів вигнати, одного залишили, а другий вийшов сухим із води. Це так.

Не всі депутати погані, так само, як і не всі люди погані. Є ті, за яких просто соромно, які депутатами не мали взагалі ніколи стати, або зараз під землю провалитись за те, що вони роблять, а є нормальні. Є ті, хто воює, є ті, хто фронту допомагає, є ті, хто дає нам нормальні законопроекти, от так є по всіх напрямках. Тому це важка дуже категорія людей, з якими треба буде працювати. Особливо ті, хто довго прожив під окупацією. Для багатьох і сприйняття змінилось, і сприйняття нас з вами змінилось теж, тому що там є діти, які з'явилися після того, як там не було України у повному сенсі цього слова. А є й ті, хто... Дитині було вісім років, а зараз йому вісімнадцять, і він з

«промитими мізками» з їх «єдиним марафоном», він думає, що тут одні «бандерівці», фашисти і нелюди, які прийдуть і його з'їдять. Його треба буде переконати у зворотньому. А якщо ви йому скажете, що «все, ти люстрований», це не додасть... Там треба підходити індивідуально по кожній людині, по тому, що робилось, що не робилось. Це дуже важкий процес. Набагато легше сказати: «Так, ці хороші, ці погані; ті, що зліва — розстріляти, ті що справа — на державну службу». Але так воно не працює.

Додаток Е.

Експертне наративне інтерв'ю №5: Тетяна Бойко

Колишній директор Департаменту комунікацій Національної служби здоров'я України (НСЗУ), співзасновниця GR Academy, власниця Агенції стратегічних комунікацій.

Київ, 2 травня 2024 рік.

Анна Устенко: Я хотіла би дізнатися про ваше бачення України після перемоги у цій війні. Як, на вашу думку, має змінитись підхід до роботи Міністерства закордонних справ? Чи потрібні взагалі цій державній структурі зміни? Після війни постануть нові виклики... Якими вони можуть бути? Як ви бачите роль саме МЗС, важливість даної інституції в процесі формування іміджу України, і прагнення тримати позитивне ставлення і не дати йому «впасти»?

Тетяна Бойко: Дякую за запитання. Мені наразі здається... У мене небагато було моментів співпраці цим міністерством, але мені наразі здається, з того, що я бачу, вони працюють набагато ефективніше, ніж більшість міністерств, які знаходяться і працюють в Україні. Більш того, їх публічна позиція і деякі, часто сміливі достатньо, як для держслужби заяви Кулеби, вони однозначно працюють нам в плюс, насправді, в плюс сприйняття. І мені би хотілося, щоб після перемоги, після зміни влади, це однозначно залишилось.

Який у мене був досвід з ними співпраці? Я не працюю вже зараз на держслужбі, я працюю в міжнародній місії, але ще півроку тому я була держслужбовцем високого рангу, який їздив у різні закордонні відрядження, і техзавдання на моє закордонне відрядження, якщо, наприклад, я мала десь виступи, я це все погоджувала з МЗС. І з одного боку, дуже добре, що вони погоджують технічне завдання і дивляться, з якими тезами ти їдеш, чи вони в одному контексті, чи не в одному контексті; дивляться, що ти взагалі робиш. З іншого боку, мені би хотілося від них більше «вводної» частини, яка стосується загальнодержавної політики в сфері зовнішніх відносин, зовнішніх комунікацій.

Тому що час від часу якісь розсилки від них були з рамками, з «рамочними» якимись заявами, але у мене потреба була у набагато більшій інформації: як ми позиціонуємось, що ми зараз говоримо, що ми не говоримо. Коли я готувалась до закордонних відряджень, мені би цього хотілося, напевно що трошки більше від них, централізації цього процесу, хоча би для представників державної влади, народних депутатів. Хоча я не знаю, насправді, як вони з народними депутатами працюють, але мені чомусь здається, що приблизно так, як з державними службовцями, які їздять у закордонні відрядження. Тобто мені би оцього хотілося би більше.

Все ж таки з моїм комунікаційним «бекграундом», коли у тебе є один «фрейм», який ти доносиш з різних джерел, але хтось цей фрейм створює, хтось його аналізує, аналізує, що спрацювало, що не спрацювало, і допомагає тобі готуватися до якихось таких штук і зустрічей, воно, мені здається, працює набагато гарніше.

Анна Устенко: На вашу думку, чи можна сказати, що публічна дипломатія у час війни виконує дещо іншу функцію, аніж у мирний час? Чому я наводжу це міркування, бо якщо виходити із тези що публічна дипломатія не дає таких ефективних, бажаних зрушень у ставленні, хоча до цього питання Україна увагу приділяє дуже нетривалий час, але в цілому, коли ми говоримо про ситуацію, коли країна перебуває у стані війни і потребує інституційно підтримувати голос держави закордоном, то не можна сказати, що публічна дипломатія вже не є такою ефективною. Можливо, той репутаційний капітал, який ми набули з початку повномасштабного вторгнення, частково і є заслугою публічної дипломатії? Чи вважаєте ви, що публічна дипломатія виконує все ж іншу функцію аніж у мирний час, і ті заслуги репутаційні, які ми маємо зараз, вони є теж частиною процесу розвитку публічної складової нашої дипломатичної діяльності?

Тетяна Бойко: Однозначно, публічна дипломатія, вона різна у мирний час і у воєнний час. І вона різна, тому що різниться від завдань, які ставляться перед публічною дипломатією у мирний час і публічною дипломатією у воєнний час.

Якщо говорити у воєнний час, то мені здається, що від того, як ми будемо перемовини з іншими країнами, залежить об'єм і швидкість надання зброї. Як правило, іноземні партнери, вони дуже інертні, вони зовсім в іншому контексті знаходяться, навіть сильно переживаючи за війну в Україні. Все рівно це велика різниця: ти за цим спостерігаєш, умовно, з Варшави, чи за цим спостерігаєш з Києва або з Дніпра. Це абсолютно різні відчуття: по можливостям, скільки в тебе є часу на прийняття рішення, скільки часу на імплементацію рішення.

Мене здається, що ця «soft power» (м'яка сила — *Ред.*), яка є в публічній дипломатії зовнішній, вона у воєнний час точно різниться від того, що вони роблять у мирний час. Все багато залежить від завдань, це перше; а друге, чому різниться, тому що у воєнний час в тебе набагато більше акторів, які займаються цією дипломатією, яких ти не можеш контролювати, якими ти не можеш управляти. І яким чином налагодити роботу цієї великої екосистеми, коли у тебе багато спікерів, які спілкуються з іноземними представництвами, донорами, бізнесом, політиками, якимись громадськими організаціями, релігійними організаціями; і це все в кінці кінців впливає на весь результат, який досягає Україна, мені здається, що це достатньо складне завдання, достатньо складна історія.

Тому так, звісно, вона відрізняється, але в тому то й заслуга, що якщо ти можеш цією складною системою управляти хоч якось, і хоч якось її спрямовувати в одне русло, використовуючи різні інструменти. Або знову ж таки, для держслужбовців погодження техзавдань, або якась публічна комунікація всередині країни від імені МЗС для того, щоб всі інші хто комунікує, хоча б чули, яка в нас позиція і як її доносити. Ну, тобто, я думаю, що там інструментів багато, і робота, насправді, набагато складніша, бо зовсім інші завдання і зовсім інша кількість стейкхолдерів, яких треба якось між собою «конектити» і погоджувати їх загальну комунікацію.

Анна Устенко: Повернусь до мого вступного запитання про те, як виглядатиме ситуація в Україні після закінчення війни. Колись до нашого університету приходив прочитати лекцію вже тоді колишній міністр Павло

Клімкін. Він говорив, що дуже часто в інших країнах роль Міністерства закордонних справ не є такою важливою, але для України, саме в цій геополітичній реальності, в якій ми знаходились тоді і знаходимося зараз, роль міжнародної співпраці, підтримки міжнародної є дуже важливою з політичної точки зору, і відповідно роль Міністерства закордонних справ у нас є теж дуже критичною. Як ви вважаєте, після завершення війни, чи зміниться ця ситуація, для нас це спрямування не буде втрачати актуальність, втрачати вагу?

Тетяна Бойко: Я тут, напевно, відповім наступним чином. Для країн європейських, і навіть для Америки напевно, в них оця складова інституціоналізації і стійкості інституцій, і ролі інституцій, вона виплекана не роками, а десятиріччями, сторіччями. Тобто, якщо це певна інституція, то там в меншій мірі залежить персоналія, яка її очолює. Бо ролі визначені, завдання визначені, сприйняття певних інституцій визначене. Воно залежить, бо у нас зараз час харизматичних лідерів і соцмереж, але тим не менше. Там більше приділяється увага інституції і її сприйняттю.

В Україні, на жаль, інституційна спроможність, вона залежить не від назви інституції, вона залежить від того, хто її очолює, який лідер цієї інституції. У нас дуже все «персоноцентрично» або «людиноцентрично», у нас завжди все зав'язано на людині. Тобто ти можеш бути міністром чого завгодно, але якщо ти достатньо харизматичний, можеш спілкуватися на різні теми, ти можеш суттєво впливати на різні речі, навіть якщо твоя інституція цим, безпосередньо, не мала би займатись. У нас воно так, на жаль, працює.

Із МЗС у нас так чудово співпало, що є і інституція, яка має цим займатись, і харизматичний лідер цієї інституції, який робить те, що потрібно робити, і розуміє, що потрібно робити. Тому, що буде після війни, буде дуже залежати, принаймні в Україні... Ну, ми точно не збудуємо в найближчі десь років або двадцять років, мені так здається, що ми не збудуємо таку ж інституційну спроможність для наших державних органів, яка є в Європі, наприклад. Точно ні, бо на це треба десятиріччя правильної державної політики, щоби воно працювало, щоби ці інституції були достатньо сталими. Тому буде залежати все

від того, мені так здається, на жаль, хто буде очолювати цю інституцію, і яку позицію він буде займати і наскільки буде потужним для того, щоби відстоювати так само інтереси. Тут буде багато факторів, але це, мені здається, буде один з ключових факторів. Тому що, на жаль, ми не можемо зараз в Україні говорити про сталість жодної інституції. Ну, хіба що пенсійного фонду, і то... І то...

Анна Устенко: Тобто ви вважаєте, що навіть попри реформаційні процеси та трансформаційні процеси всередині України, складова такої «персоноцентричної» системи буде зберігатися, так?

Тетяна Бойко: Ну, вона ще певний час буде зберігатися. Тому що, на жаль, в Україні зараз інституційну спроможність не будує ніхто. Коли ми будемо частиною Євросоюзу, цьому буде більше приділено уваги. Але, на жаль, зараз інституційну спроможність державних інституцій ніхто не будує. Знаєте, «не на часі», тому... А будь-яка реформа, вона дуже швидко «відкатується» із заходом нової команди, або продовжується або «відкатується», it depends.

Анна Устенко: Інституційна складова, той фактор, що вона у нас недостатньо розвинена — чи заважає вона нам зараз залучати підтримку і, в цілому задовольняти потребу в ресурсному забезпеченні? Тому що, з одного боку, ми можемо сказати, що публічна дипломатія, вона справляється досить непогано. І в цілому наш голос зараз назовні, на міжнародній арені, звучить все-таки досить сильно, але немає такого поняття як досконалість. Чи можемо ми говорити про те, що інституційна незрілість в певних аспектах заважає нам досягати більших результатів?

Тетяна Бойко: Я думаю що, напевне, заважає. Тому що, одне діло, коли ти спираєшся на сталу інституцію, інша справа, це коли ти спиращешся на інституцію, яка ще в процесі формування. Там багато роботи, яка вимагає особистого включення. Тобто у нас, якщо у більшості, ну, мені здається, у більшості європейських країн, міністр — це особа політична, яка в меншій мірі якоюсь такою операційною штукаю займається, бо бізнес-процеси всередині налаштовані, воно працює, і тобі просто треба знати правила, щоби всім цим

управляти, то в Україні це не так, і в Україні більшість інституцій — це не сталий режим управління, і не сталі бізнес-процеси, не сталі процедури.

Напевно, що Міністерства закордонних справ це в меншій мірі стосується, тому що вони регулюються іншими, дипломатичними правилами і речами, які не стосуються тільки України. А можливо, їм легше. Але загалом ситуація така. Немає межі досконалості, але чи заважає інституційна незрілість досягати ще більших успіхів? Заважає.

Анна Устенко: Моє останнє запитання, яке досить широке: як би ви оцінили, інформаційна війна, свідками якої ми є, яку нам треба вигравати у росії зараз у міжнародному контексті, чи можемо ми сказати, що її програємо?

Тетяна Бойко: Ми не програємо війну, ми програємо певні окремі битви цієї інформаційної війни. Тому що наш ворог має більш потужну, більш системну, і я думаю, з набагато більшим вкладенням ресурсів, інформаційну політику в інших країнах, аніж ми. І певні битви ми програємо. Дещо виграємо, дещо програємо. Виграємо на креативі. Більш на креативі, ніж на системній роботі. Але певні битви програємо, це точно.

Анна Устенко: Тобто ваша загальна теза полягає, напевно, в тому, що Україні бракує системності, бракує інституційної спроможності для того, аби зараз...

Тетяна Бойко: Так, так, нам однозначно інституційної спроможності бракує, і це не тільки... мабуть МЗС навіть менше стосується, ніж взагалі державних інституцій. І, на жаль, над цим зараз мало хто працює, і розуміє в чому проблема, і в чому можуть бути майбутні проблеми з цим.

Анна Устенко: А в чому можуть бути майбутні проблеми?

Тетяна Бойко: Майбутні проблеми можуть виразитися в тому, що більшість важливих державних інституцій будуть неспроможні виконувати ті завдання, які перед ними поставили. Наприклад, зробили зараз реформу оплати праці держслужбовцям, після цієї реформи велика кількість людей просто звільнилася, професійних, які на ринку можуть собі знайти іншу роботу, більш

високооплачувану, більш гідну, і все-таки інше. Коли виходить професіонал, який знав, як побудувати процес, якийсь час цей процес працює по інерції, а потім щось забувається, щось втрачається, щось просто перестає працювати. І я це бачила в інституції, в якій я працювала.

Додаток Є.

Тези виступу Андрія Єрмака на Другому Міжнародному Саміті міст і регіонів

Андрій Єрмак — керівник Офісу Президента України, Голова Президії Конгресу місцевих та регіональних влад при Президентові України.

Київ, 9 травня 2024 рік.

(04:16-08:08) Андрій Єрмак: Сьогодні під час прес-конференції з президентом Мецолою (Роберта Мецола, Голова Європейського парламенту — *Ред.*) наш президент говорив про це (російська пропаганда — *Ред.*). Використовують все, телефонують, зустрічаються на всіх рівнях, дають, шантажують. І важливо, щоби, знаєте, важливо, щоби весь світ і світові лідери, вони чітко по-перше, відчували підтримку від суспільств, і по-друге, є таке, я би навіть не сказав, що філософське відчуття, але, все ж таки, таке дуже принципове. Тому що успіх Української Формули (Української Формули миру президента Зеленського— *Ред.*), успіх Саміту (Глобального саміту миру, запланований на 15–16 червня у Швейцарії — *Ред.*) — це, безумовно, в першу чергу, про нашу війну, але ще й про те, що цей успіх дійсно дасть останню надію, тому що все те, що ми називаємо міжнародним правом, міжнародним механізмом, Статутом Організації Об'єднаних Націй, це дійсно працює.

24 лютого 2022 року показало, що ці механізми, як менше, мають свої великі вади. Але все ж таки є надія, що вони можуть ще зіграти свою певну роль. Саме тому, Формула, вона унікальна, тому що, перш за все, це відкритий процес; це країни відповідальні, які поважають міжнародне право, збираються не десь там кулуарно, «тайно» і так далі, вони збираються відкрито за столом, навіть маючи різні погляди. Але всіх об'єднує те, що дійсно країни поважають міжнародне право, визнають незалежність, суверенітет інших країн.

Всі країни мають різні свої історії, свій досвід подолання будь-яких криз, війн і так далі. Але всі об'єднані цим принципом. І якщо план, який буде спільно побудований, на основі Української Формули, спрацює, то це у

загальному сенсі, дасть дуже велику віру, в першу чергу, для простих людей по світові, про те, що міжнародне право — це не просто красиве словосполучення, а воно дійсно працює. Тому що сумніви, повірте нам українцям, за ці два роки, ми цих сумнівів маємо дуже багато. Декілька просто маленьких прикладів: жодний представник Червоного Хреста за ці два роки не відвідав жодного українського військовополоненого. Жахливі умови, ось сьогодні, сьогодні, вчора і сьогодні — такі дати, і повірте, що ми всі повернулись... Ми навіть не могли собі уявити, що за 80 років ми повернемося в самі жахливі часи, які відбувалися під час Другої світової війни: повернення концтаборів, тортур, гвалтувань, вбивств цивільних і так далі. Але це сталося. І, на жаль, сьогодні, багато чого ми так і не змогли разом у світі побудувати, щоб ці механізми були чіткі, зрозумілі і вони працювали, знаєте, як служби порятунку.

(10:55-13:13) Більш, ніж слова, більш, ніж російська пропаганда, працює суспільна думка, працює думка журналістів, працює думка лідерів думок, працює думка лідерів громад. І тому велике прохання, якщо ви поділяєте ці принципи, якщо, а я вважаю, що це так, тому що ви сьогодні тут і ми дуже вам вдячні, тому що своєю присутністю, своєю небайдужістю ви дійсно робите велику історичну справу, і ми, українці, ніколи про це не забудемо. Тому, говоріть про це. Можна говорити будь-якими словами, просто висловлюючи в соцмережах свою думку, в кого є можливість, спілкування і донесення цих меседжів до лідерів ваших країн, до суспільств. Нічого не буде зайвим. Ось так я хотів би сказати.

Наша команда, в першу чергу президент, тому що він особисто, це його ініціатива, він її придумав, він її започаткував, і він продовжує бути головним генератором цієї ідеї, цієї платформи, він кожного дня здійснюватиме міжнародні телефонні розмови, він вирішив переговорити особисто з кожним лідером, якого запросили на цей Саміт, для того, щоби показати свою повагу, в першу чергу, до країн, які поважають міжнародне право, Українську незалежність, територіальну цілісність, суверенітет, і особисто запросити.

Але ми знаємо, що є декілька країн, кількість країн, яка ще вагається, на які здійснюється дуже великий тиск з боку російської федерації різними способами. Тому, безумовно, голос кожного, він сьогодні дуже дуже цінний. І тому ми можемо сьогодні всі разом допомогти, щоб це відбулося.

(13:30-15:14) Наративи — вони (росіяни — *Ред.*) вкладають мільярди в це, говорячи: «та ні, росія хоче домовлятися», але ми бачили, я безпосередньо представляв Україну у Нормандському форматі. Два роки, двісті раундів перемовин до повномасштабного вторгнення, іноді ці перемовини відбувалися нон-стоп дванадцять годин, десять годин і так далі, з нуль-результатом. Ми просто лялися з представниками російської федерації, а наші друзі і партнери з Німеччини, Франції, які дійсно хотіли якнайкраще, вони просто це спостерігали не маючи можливості там особливо щось зробити. Тому що головна причина — не було ніякого плану, ніякої бази. Тому що... Давайте просто, на простому прикладі. Якщо людина скоїла злочин, то сьогодні її спілкування, її відповідальність з суспільством відбувається на базі законодавства кримінального і так далі. Якщо би не було, то це теж була би розмова правоохоронна за злочинцем. Чому на першому Саміті дуже важливо зробити, узгодити оцю рамку, на базі якої якої, на базі разом з Українською Формулою миру, буде створений спільний план цивілізованих відповідальних країн світу до того, як припинити цю війну, як подолати кризи, які створила ця війна.

(15:50-16:10) Чим ми абсолютно відрізняємося від цієї країни (російської федерації — *Ред.*), тому що у нас інша філософія, і тому Україна — це Європа; про що сьогодні, я впевнений говорили і президент Зеленський, і президентка Мецولا. Але це дійсно так. Це абсолютно інший менталітет.

(21:10-22:05) (Про країни Глобального Піведня — *Ред.*) Вони дуже важливі. Давайте скажемо чесно, 30 років ми теж, як країна, не дуже працювали. У нас були, як максимум, дипломатичні відносини. Так, як потрібно сьогодні будувати інтереси нашої країни, на жаль, це не відбувалося. <...> Але президентом поставлено чітке завдання і МЗС, і Офісу Президента, і Уряду і так далі, дуже швидко сьогодні будувати ці відносини. І я вважаю, що ми маємо

певний успіх. Сьогодні ми маємо безпрецедентні відносини із країнами Затоки, із Туреччиною, із багатьма країнами Латинської Америки. Велика робота. Велика робота, і знову, як говорить наш президент: «Під час війни всі або воюють, або працюють».

(24:25-27:42) (Про Саміт Миру — *Ред.*) Ви знаєте, ми будемо дуже багато комунікувати, я впевнений. Сьогодні у всіх 186 країнах, ми працюємо з лідерами думок. Це будуть і світові зірки, це будуть і теперішні політики, і політики, які займали якісь позиції. Про це будуть говорити всі. І ще раз хотів би сказати, що нічий голос не буде зайвий. <...> Філософія Формули Миру президента Зеленського у тому, щоби весь світ, весь прогресивний, весь відповідальний світ прийняв у цьому участь.

Знову-таки ми про справедливий мир, і для нас слово «справедливість» дуже важливе. Давайте згадаємо початок цієї жахливої, жахливого повномасштабного вторгнення, саме прості люди, саме суспільства з різних континентів, які, ну чесно кажучи, за багато тисяч кілометрів від України, багато хто ні разу не був тут, багато хто небагато чого знав про нашу країну. Але вони відчували, за що ми боремось, які наші цінності. І вони дуже швидко прийняли рішення, і саме з першого дня вони на стороні світла. І це дуже важливо, і саме вони сьогодні формують, і саме вони сьогодні дають шанс нашому світові, що дійсно, будь-яка країна... Сьогодні Україна показала всім, що можна не боятися, можна дійсно бути сильними. Незалежно, проти нас воює більша за кількістю, більша за масштабами країна. Але дух вирішує все, правда вирішує все, коли ти правий, коли ти сильний, коли ти показуєш, що ти борешся як українська нація, то тебе підтримують.

Я все одно переконаний, що більшість людей у світі, вони хочуть жити в мирі, вони абсолютно добрі люди, і вони дійсно не хочуть сьогодні жити в світі, де будь-який агресор, диктатор прокинувся, вирішив, що йому там захотілося забрати цей шматок землі; або комусь там розповідати, куди вступати або не вступати. Хто ви такі, хто вам дав це право? Але дуже довго, якимось так стали звикати, що ну, такі там агресори, такі країни, як росія, як колись радянський

союз, вони, чомусь, мають право диктувати. Але, вибачте, це про що? Тоді навіщо все це, про що ми говоримо?

(38:05-39:38) Дуже важливо всім усвідомлювати, як участь росіян, білорусів в Олімпійських іграх під російським прапором — це є продовження агресії. Тому що всі вони є членами військових клубів і так далі. Так і сьогодні, концерти таких виконавців, як нетребко, як показ фільмів, це є така «повзуча» пропаганда, яка є дуже жахливою, і яка може наносити дуже великі удари. Безумовно, люди втомлюються, ми маємо сьогодні ситуацію в Газі і так далі, і в деяких країнах Україна не завжди на перших шпальтах, і тому дуже важливо, щоби це (пропаганда через культуру — *Ред.*) не припускалося. А це залежить сьогодні від регіональних лідерів. І дуже важливо, навіть якщо є питання, ми завжди готові відповідати, ми завжди готові дати пояснення для того, щоб люди зрозуміли, що, якщо ви не допускаєте цю пропаганду російську у вигляді культури, нібито російської, чому це відбувається. Це дуже важливо, тому що ми бачимо цю тенденцію, яка, на жаль, сьогодні в Європі є, і не тільки.